

LA MIA PATRIA
ТАТКОВИНА

Con il patrocinio di Taviano "Città dei fiori"
Под покровителство на Тавијано „Град на цвеќето“

Con il patrocinio di Casarano "Città d'Arte e di Cultura"
Под покровителство на Касарано „Град на Уметност и култура“

Autore: Augusto Fonseca
Автор: Аугусто Фонсека

Titolo originale: *Tatkóvina*
Наслов на оригиналот: *Татковина*

© Augusto Fonseca 2021
© Аугусто Фонсека 2021

EDIZIONI ESPERIDI
ISBN 978-88-5534-092-2
Monteroni di Lecce (Le)
www.edizioniesperidi.com
info@edizioniesperidi.com

DISTRIBUZIONE DIRETTA
fonsaugusto@gmail.com - ☎+39 328 46 300 54
www.memento2012.com

BLAŽE KÓNESKI
AUGUSTO FONSECA

LA MIA PATRIA ТАТКОВИНА

poesia in versi e in prosa
поезија во стихови и во проза

БЛАЖЕ КОНЕСКИ
АУГУСТО ФОНСЕКА

edizioni esperidi

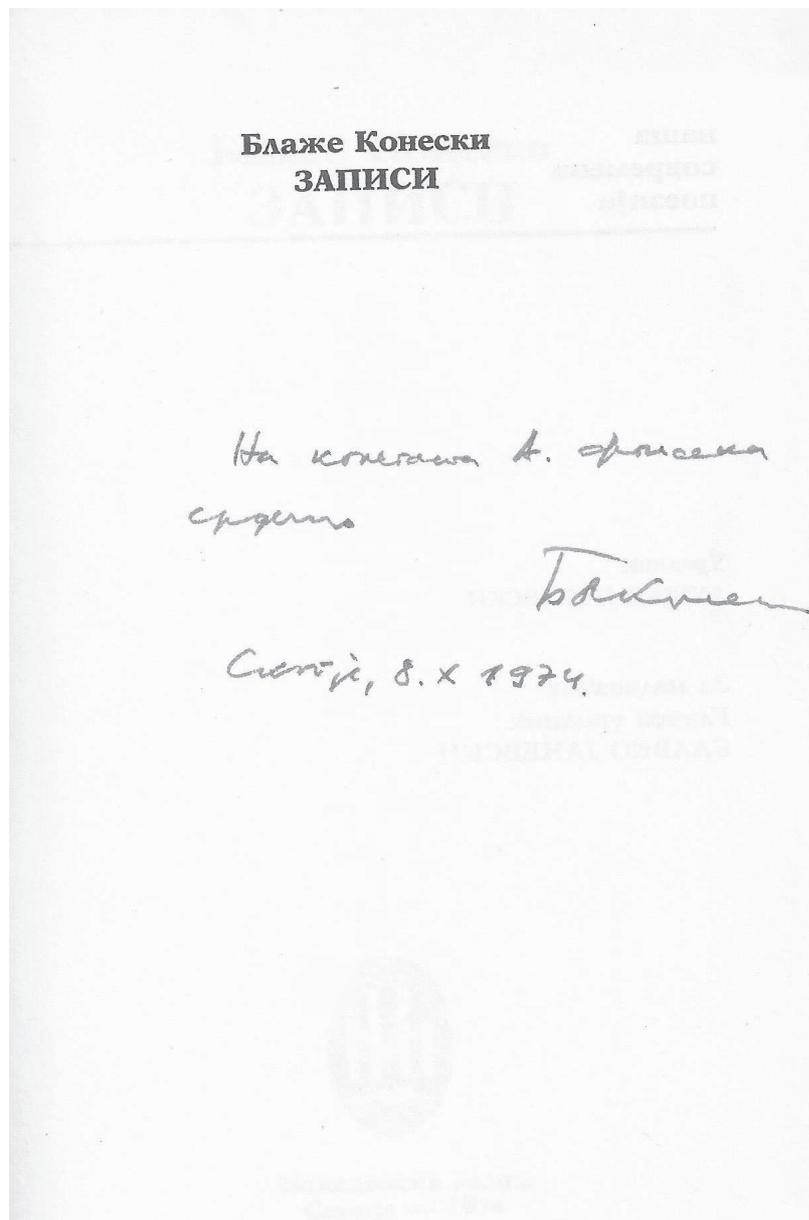
„Од вековно ропство, мој народе, идеш
но носиш ти в срце дар златен и пој.
пченицата твоја триж плодна ќе биде,
и животот твој!“

“Tu discendi, o mia gente, da un giogo secolare,
ma enormi ricchezze rechi nel cuore, ed il canto.
Le messi e la tua vita sanno il triplo fruttare
e farne il tuo vanto!”

AMO' DI INTRODUZIONE,
un invito alla poesia di Blaže Kóneski

Nello scorso luglio sono venuto a conoscenza, tramite internet, che quest'anno in Macedonia il 2021 è dedicato alla grande e indimenticabile figura di Blaže Kóneski, in occasione del centenario della sua nascita. Immediatamente, e in modo del tutto naturale, mi venne l'idea di dedicargli anch'io la mia sincera e profonda stima, in ragione della sua grande autorevolezza e del notevole contributo alla cultura non solo in ambito macedone, ma anche internazionale. Inizialmente avevo pensato di mettere insieme i miei personali ricordi su incontri privati e pubblici e trasmetterli, quale devoto omaggio, al Ministero della Cultura in Macedonia. Ma, dopo aver dato un veloce sguardo alle raccolte di versi del professore, presenti nella mia biblioteca (in due di loro c'è anche la dedica dell'autore), si risvegliò in me la vena del traduttore e cominciai ad annotare titoli e a tradurre poesie. Ben presto venne fuori un insieme (di 50 componimenti) che ai miei occhi assunse l'immagine di un albero straordinario, magico.

In sostanza, la poesia *La mia patria*, nella sua semplice e calda atmosfera, agreste e familiare, tutta protesa verso sconfinati orizzonti e pregevole d'un amore infinito, rappresenta le radici di questo albero magico. Queste prodigiose radici, la cui energia ha il potere di "abbracciare il mondo intero!" (Kočo Ratsin), producono per la pianta la linfa vitale. Dal suolo, poi, s'eleva un tronco sano e possente pieno di rami robusti ricoperti di verde fogliame. Questo tronco serba in sé tutta la storia del dolore secolare sopportato dal popolo macedone, ma ne conserva anche i

КАКО ПРЕДГОВОР,
покана за поезијата од Блаже Конески

БЛАЖЕ КОНЕСКИ
МЕСТА И МИГОВИ

На границите пријатна А. фонеса
најсрдно

Бл. Конески

Скопје, 31. 10. 1981.

Некаде во јули оваа година преку интернет дознав дека во Македонија 2021 година му е посветена на големиот и незаборавниот Блаже Конески по повод стогодишнината од неговото раѓање. Веднаш и сосема природно ми блесна идеја и јас да му оддадам искрена и длабока почит, со оглед на неговиот извонреден углед и придонес во полето не само на македонската, туку и на светската култура. Првичниот план ми беше да ги собирам сите мои спомени за неколкуте лични и јавни средби со него и, како мој омаж, да ги испратам преку интернет до Министерството за култура во Македонија.

Меѓутоа, прегледувајќи ги стихозбирките на професорот што ги чувам во мојата библиотека (во две од нив има посвета од авторот), во мене се разгоре преведувачкиот порив, па почнав да избирам и да преведувам. Брзо ми се изгради една целина од текстови (точно 50) која во моите очи доби лик на чудесно, магично дрво.

Имено, песната *Татковина*, со својата проста, селанска, семејна и топла атмосфера, што се протега кон далечни предели натопена со неизмерна љубов, ги претставува корените на ова дрво. Неговите чудесни корени, чијашто енергија е способна „целиот свет да загрне!“ (Кочо Рацин), го храни целото растение. Над земјата, пак, се издига здраво и крупно стебло со цврсти гранки преполни со зелено лисје. Целата историја на вековните маки и страдања на македонскиот

passi lenti e pesanti, ritmati da lacrimoso canto. Il poema *La danza spossante* rappresenta quel tronco che nella sua solidità contiene la notevole ricchezza artistica e letteraria del popolo, ricchezza che costituisce inesauribile e ininterrotta ispirazione per artisti e letterati macedoni, specie in ambito poetico, come dimostra l'esempio *Dojčin malato*. Continua a riempirsi di rami, quel tronco, sempre più elevandosi verso il cielo e arricchendosi di svariati fiori e frutti, concepiti nell'anima grande e profonda del poeta che li porta a maturazione grazie alla sua capacità artistica e intellettuale. Solitudine, nostalgia, amarezza, delusione, rimpianti, riflessione e contemplazione, ma anche amore, o meglio, amore speciale, inusuale, viscerale, vasto e profondo per la terra e tutte le sue creature sono i temi più frequenti che contraddistinguono quei fiori e quei frutti. La punta più elevata dell'albero, la sua gemma apicale, è costituita dal componimento *Quadretto*, il cui contenuto rivela una cruda verità: i posti in alto si pagano a caro prezzo. In ogni modo, il poeta prova ad attenuare la crudezza della realtà con la "fantasia", immaginando un gruppo di "arbusti e alberelli, quasi fossero in gita scolastica", ma al tempo stesso segnala un monito saggio: vale sempre la pena di lottare contro le difficoltà, in quanto senza di esse non esiste la vita.

Ho impostato questa pubblicazione in forma bilingue, italiana e macedone, al duplice scopo di: primo, offrire al curioso lettore italiano uno stimolo per un possibile maggiore coinvolgimento nell'interesse per la lingua macedone; secondo, perché questo lavoro possa servire quale utile sussidio didattico agli studenti macedoni dei corsi di lingua e letteratura italiana delle università in Macedonia.

народ ги содржи во себе ова стебло, заедно со тешките и бавните човечки чекори и печалниот пој. Поемата *Тешкото* го претставува тоа стебло, кое во својата крепкост го чува и народното уметничко и литературно богатство - непрекината инспирација за разни македонски уметници, а особено во поезијата, каков што е случајот со *Болен Дојчин*. Се разгранува стеблото, сè повеќе издигајќи се кон небото, и се збогатува со најразлични цветови и плодови, кои се раѓале во длабоко-широката душа на поетот кој ги доведува до узревање благодарение на својата умствена и уметничка способност. Самотија, тага, жал, разочарување, размислување, но и љубов, поточно посебна, невообичаена, широка и длабока љубов кон земјата и сите нејзини суштества се најчестите поетски мотиви што ги карактеризираат споменатите цветови и плодови. На самиот врв на дрвото стои слика, *Аспекти*, чијашто содржина ја претставува суровата вистина: високите места тешко се плаќаат. Сепак, поетот се обидува да ја ублажи строгата реалност со својата „измислица“, привидувајќи „група грмушки и дрвчиња, како да се на школски излет“, а истовремено, укажува на мудра поука: секогаш вреди да се бориме со тешкотиите, бидејќи без нив не постои ни животот.

Изданието го планирав двојазично со двојна цел: прво, на љубопитниот италијански читател да му се понуди стимул за понатомошно продлабочување на интересот за македонскиот јазик; второ, на македонските студенти при Катедрата за италијански јазик и книжевност на универзитетите во Македонија да им служи како корисно помагало при учењето.

Quanto alla mia conoscenza con il professor Kóneski, bisogna tornare agli anni '70 del secolo scorso, proprio all'inizio del mio soggiorno in Macedonia, dove per circa vent'anni (1973-1992) ho svolto l'attività di lettore di lingua italiana presso l'Università "Santi Cirillo e Metodio" (all'epoca, "Cirillo e Metodio") di Skopje. Ai primi di ottobre del 1975 ricevetti una lettera dall'addetta culturale dell'Ambasciata d'Italia a Belgrado, prof.ssa Elsa Gerlini, con cui mi informava che sarebbe venuta a Skopje il 25 del mese per conferire un'onorificenza della Repubblica Italiana al prof. Blaže Kóneski, allora presidente dell'Accademia Macedone delle Scienze e delle Arti. La cerimonia si tenne nella sede dell'Accademia; io avevo il ruolo e l'onore di fare da interprete.

Quella per me è stata la seconda volta in cui ho conosciuto più da vicino il professor Kóneski; la prima era stata nell'ottobre dell'anno prima, alla presentazione di una sua raccolta di poesie intitolata *Appunti*. M'incuriosì non poco la scrittura e il contenuto di quel libro, ma ancor più la profondità di pensiero e la perspicace sensibilità dell'autore. Ricordo che nei mesi successivi mi ritrovavo spesso con quel libro tra le mani e avvertivo una quasi necessità di tradurre qualche testo. Una forte impressione mi fece l'*appunto* intitolato "Il freddo"; subito mi misi all'opera. Il contenuto lirico del componimento mi suggerì di ricercare, in consonanza con la mia visione, un'adeguata forma metrica in italiano. Elaborai, così, una strofe di quattro versi non rimati, i primi due endecasillabi e il terzo e il quarto, novenario l'uno e senario l'altro; in tutto risultarono cinque strofe, l'ultima delle quali si presentava con il secondo e il quarto verso costituiti da puntini di "silenzio" che in qualche modo dovevano simboleggiare la conseguenza presso-

25 ОКТОМВРИ 1975 ГОДИНА

вечер НЕДЕЛА

ВЧЕРА ВО МАНУ

ОД ВЧЕРАШНАТА СВЕЧЕНОСТ ВО МАКЕДОНСКАТА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

КОНЕСКИ ГО ПРИМИ ВИСОКОТО ИТАЛИЈАНСКО ОДЛИКУВАЊЕ

Инаку, моето запознавање со професорот Конески датира уште од седумдесеттите години на минатиот век, односно од самите мугри на моето престојување во Македонија, каде што скоро дваесет години (1973 – 1992) работев како лектор по италијански јазик при Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ (тогашен „Кирил и Методиј“) во Скопје. Во почетокот на октомври 1975 добив писмо од културното аташе при Италијанската амбасада во Белград, проф. Елса Џерлини, во кое ме известуваше дека ќе допатува во Скопје на 25-ти октомври за да му врати на проф. Блаже Конески, тогашен претседател на Македонската академија на науките и уметностите, високо одликување од Претседателството на Република Италија. Свеченоста се одржа во седиштето на МАНУ, а мене ми беше доделена задачата и честа да бидам преведувач.

За мене тоа беше втора прилика „поблиску“ да контактирам со професорот Конески; првата ја имав во октомври претходната година, при презентацијата на неговата книга поезија под наслов *Записи*. Токму нејзината содржина посебно ме заинтригира и поради начинот на пишување и поради длабоката и проникливата чувствителност на авторот. Се сеќавам дека во наредните месеци книгата неретко ми се враќаше в раце и чувствував некаква „потреба“ да преводам некој текст. Особено силен впечаток ми остави *записот* „Студ“, затоа веднаш се зафатив со работа. Лирската суштина на текстот ме поттикна да изнајдам, согласно мојата лична визија, соодветно стихово решение на италијански јазик: составив, тогаш, строфа од четири неримувани стихови, првите два единаесетосложни, а следните - деветосложен и шестосложен; вкупно, пет строфи од кои во последната вториот и четвртиот стих се

ché mortale del freddo polare. Oggi, però, mi è molto più chiaro di allora che quella non era una traduzione, ma una libera interpretazione, una sorta di “manipolazione” dell’originale. Per questo nella presente antologia ho preferito il testo in una forma assai più rispondente all’originale.

In seguito, ho cercato altri libri di quest’autore, principalmente di poesia, nei quali liberamente annotavo quei testi che rispondevano al mio gusto e che traducevo al momento o non molto più tardi. In tal modo, presto misi insieme *Il freddo, Il cane, Proverbio, La vecchietta, Mattino d’autunno, Il cervo solitario, L’angelo di Santa Sofia, Dojčin malato e La danza spossante*. Quest’ultima composizione, comunque, richiede qualche parola di commento in più. La sua traduzione era divenuta per me una specie di sfida, già all’occorrenza di trovare una soluzione per il titolo, ma ancor più dopo aver letto la traduzione di Giacomo Scotti nella sua pubblicazione “Blaže Kòneski, *La ricamatrice*, editrice Maia, Siena 1967; pp. 15-18.

Una breve consultazione con il professore fu sufficiente a trovare un buon esito per il titolo, cioè *Téškoto* in italiano poteva divenire *La danza spossante*, ovvero *La danza che sposa*. In corrispondenza alla struttura originale, escogitai una strofe di otto versi, i cui primi sette erano settenari doppi (alessandrini) e l’ultimo, un senario. La traduzione era già pronta per la presentazione, che avvenne nell’atrio della Facoltà di Filologia in occasione della celebrazione del Decennale del Lettorato Italiano presso l’Università “Cirillo e Metodjo” di Skopje, nel maggio del 1981. Io stesso volli recitare il testo in onore dell’autore, presente in sala. Nel giugno successivo la traduzione vide la luce, con originale a fronte, sulla rivista “Lo specchio [Ogledalo]”,

IL FREDDO

Stanotte è un freddo gelido, pungente,
il cielo è tutto limpido, la neve
ghiaccia nelle vie. Rientro
tardi, (solo, a casa.)

Le gote mi trafigge con sottili
aghi, il freddo. Ma eccomi oramai
nella cameretta, al calduccio.
Prima d'assopirmi

apro un libro. Non sento ancora caldo,
ma il freddo, che mi sprizza dalle membra.
Ed ecco ~~improvvisamente~~ irrompe improvviso
un pensiero, limpido

presto, gelido: ch'io sia solo, è tanto
naturale, ma proprio naturale,
e quanto è accaduto doveva
soltanto in quel modo

accadere. Mi ghiaccia il sangue dentro...
.....
stanotte... e così tutto intorno...
.....

Skopje, 19/X/1974

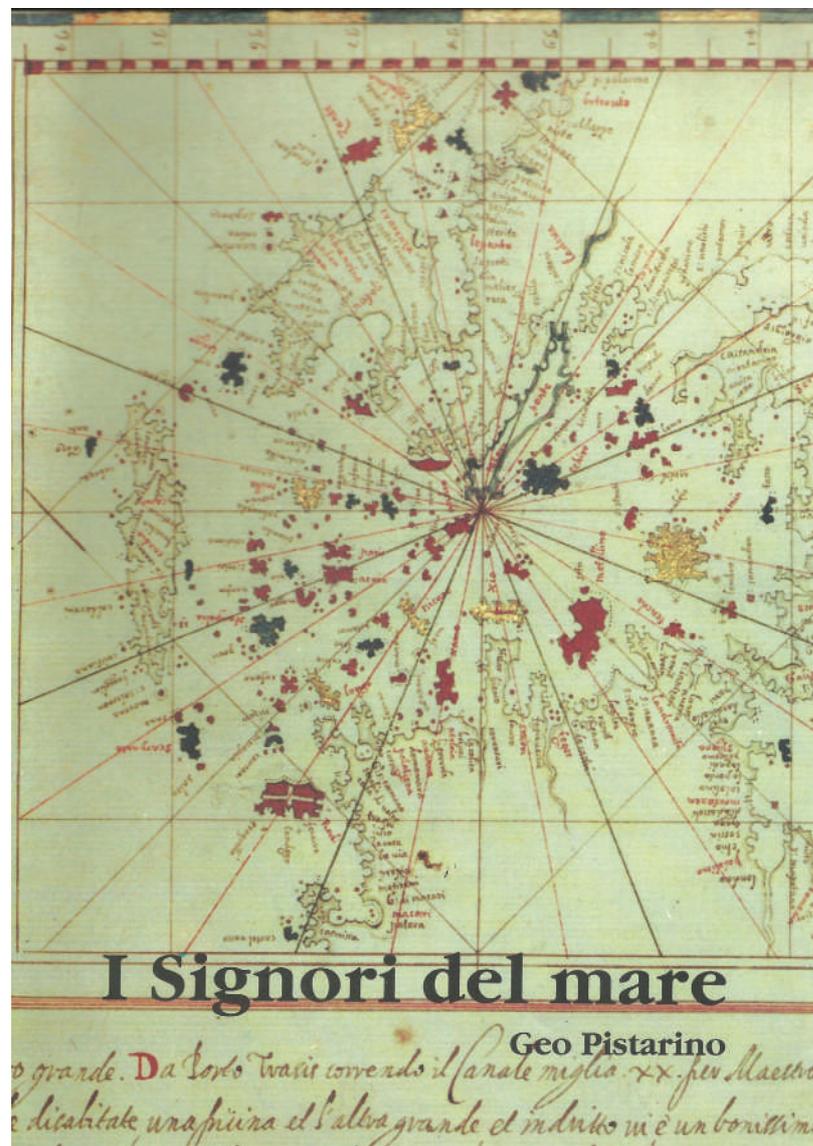
претставени само со точки „тишина“ за, на некој начин, да ја означат речиси смртоносната последица од поларниот студ. Денес, пак, јасно ми е, повеќе од она време, дека не се работи за превод, туку за слободно толкување и, во одредена мера, „манипулирање“ на оригиналот, па затоа во оваа антологија претпочитав да вклучам посоодветна форма на превод.

Понатаму барав и други збирки на авторот, претежно поезија, од кои мојот вкус слободно избираше песни што ги препејував веднаш или подоцна. Таков беше случајот со песните: *Студ*, *Песот*, *Пословица*, *Старата*, *Есенско утро*, *Елен самак*, *Ангелот на Света Софија*, *Болен Дојчин* и *Тешкото*. Последнава поема, сепак, заслужува малку повеќе зборови. Имено, нејзиниот превод стана за мене еден вид предизвик, уште кога размислував за преводот на самиот наслов, а многу повеќе откога поемата во препев на италијански јазик од Џакомо Скоти ја прочитав во неговата збирка „Блаже Конески, *La ricamatrice* [Везилка], Editrice Maia, Siena 1967; стр. 15-18“.

Една куса консултација со професорот Конески многу ми помогна да изнајдам успешно решение за насловот, односно *Тешкото* на италијански да прозвучи во *La danza spossante*, или, пак, *La danza che sposa*. Како соодветна структура на строфите, замислив седум двојноседумсложни стихови (александриски) и еден шестосложен стих. Препевот беше завршен навреме за да биде рецитиран на свечената претстава по повод Десеттата годишнина на Италијанскиот лекторат при Универзитетот „Кирил и Методиј“ во Скопје во мај 1981 година. Јас лично сакав да го рецитирам текстот во чест на авторот кој присуствуваше во аулата. Подоцна преводот беше објавен, паралелно со оригиналот, во

n.6, Skopje 1981. Nell'odierna pubblicazione, tuttavia, la traduzione ha subito diverse modifiche che ne hanno migliorato il risultato finale.

A proposito di revisioni, anche per il sonetto *Colombo* devo aggiungere qualche parola a commento. Lo spunto per la traduzione mi fu offerto dal libro *Cristoforo Colombo: l'enigma del criptogramma*, che nel 1990 l'autore, Geo Pistarino, ben noto professore e studioso dell'Università di Genova, mi inviò ricambiando l'omaggio di due mie raccolte di versi, insieme con i materiali presentati in ambito universitario in occasione del Trentennale del Lettorato Italiano presso l'Università di Skopje (in seguito questi materiali furono pubblicati per intero in un numero speciale della rivista "La parola letteraria [Literaturen zbor]", Skopje 1991, XXXVIII, nn.1-2). Trascorse diverso tempo prima che inviassi la traduzione del sonetto *Colombo* al professor Pistarino (credo fosse l'inizio del 1992), con la preghiera di sondare la possibilità di pubblicazione, anche nella prospettiva di far conoscere al pubblico italiano altri testi poetici del professor Kóneski. Nel marzo 1992 il professor Pistarino in risposta, tra l'altro, mi diceva: "Ho ricevuto la Sua traduzione della poesia che il grande poeta macedone ha dedicato a Colombo. Cordialmente La ringrazio. Ho adottato una soluzione che a me sembra eccellente e che credo avrà grande diffusione. Ho inserito, cioè, il sonetto insieme con la nota biografica sull'autore, alla fine del mio libro "I signori del mare" che sta per uscire e che andrà in ogni parte del mondo. (...). Mi scriva almeno ogni tanto. Vedremo di rendere noto in Italia il bravissimo Blaže Kóneski". Il 5 marzo 1993 ricevetti il libro fresco di

Fu un incontro prodigioso, predestinato, « dilatation prodigieuse de l'espace, rencontre de deux mondes qui s'ignoraient »¹³², ma doloroso e sofferto nel suo tempo e nei poi, che Blaže Kóneski, il poeta macedone del nostro tempo, ha simboleggiato nella vicenda personale dell'Ammiraglio¹³³:

« All'alba vidi infine quella terra
sognata, e il primo riflesso dai monti
grigiazzurri negli occhi si rinserra
coi brividi delle onde sopra i ponti.

Un mare, appena increspato dai remi,
qui mi portava, privo di bufere.
Splendido era l'ignoto quand'io venni,
ma tristi ebbi al ritorno notti, nere ... ».

¹³² CHRISTOPHE COLOMB, *Journal de bord 1492-1493*, traduction Soledad Estorach - Michel Lequenne, présentation Michel Balard, Paris, 1992.

¹³³ BLAŽE KÓNESKI (1919) è il più valido e rappresentativo intellettuale macedone contemporaneo: linguista, slavista, pedagogo, traduttore e poeta. Delle principali raccolte poetiche si ricordano: *Terra e amore* (1948), *La ricamatrice* (1955), *Appunti* (1974), *Poesie vecchie e nuove* (1979), *Sismografo* (1989). Il sonetto « Colombo », qui riprodotto nelle due prime strofe, fa parte della raccolta « Poesie vecchie e nuove », Prilep, 1979. La traduzione è di Augusto Fonseca, che sentitamente ringrazio.

писмото „Огледало“, бр.6, 1981 година. Во денешнава антологија, сепак, по толку изминато време, тој претрпе општа ревизија со цел за негово подобрување.

Исто така, чувствувам потреба да кажам некој збор повеќе и за сонетот *Колумбо*. Поттик за неговиот препев беше книгата *Кристофер Колумбо: енигмата на криптограмата* што во 1990 година ми ја испрати авторот, Цео Пистарино, познат професор и научник при универзитетот во Џенова, во знак на благодарност за двете мои збирки песни кои му ги имах испратено заедно со материјалите од прославата на триесетгодишниот јубилеј на Италијанскиот лекторат (подоцна во целост објавени во „Литературен збор“, Скопје 1991, XXXVIII, бр.1-2). По подолго време (ми се чини дека беше почетокот на 1992 година) на професорот Пистарино му го испратив мојот превод на сонетот *Колумбо* со молба да ја процени можноста за негово објавување, а перспективно и за објавување на други поетски дела на Конески. Во март 1992 година добив одговор во кој, меѓу другото, професорот Пистарино пишуваше: „Го добив преводот на песната што големиот македонски поет му ја посвети на Колумбо. Сречно Ви благодарам. Применив решение што мене ми изгледа одлично и за кое сметам дека ќе има широка распространетост. Имено, сонетот, заедно со библиографската белешка за авторот, го планирав на самиот крај од мојата книга „Владетелите на морињата“ која наскоро ќе се печати и ќе се најде ширум целиот свет. Ве молам, пишувајте ми, барем од време на време. Ќе се потрудиме заслужниот Блаже Конески некако да стане познат и во Италија“. На 5 март 1993 година ја добив веќе испечатената книга, чијашто 450-та крајна страница

stampa la cui pagina finale, 450, si chiudeva con le prime due strofe del sonetto *Colombo* e rimandava alla seguente nota a piè pagina: “BLAŽE KÓNESKI (1919; errore; corretto: 1921) è il piú valido e rappresentativo intellettuale macedone contemporaneo: linguista, slavista, pedagogo, traduttore e poeta. Delle principali raccolte poetiche si ricordano: *Terra e amore* (1948), *La ricamatrice* (1955), *Appunti* (1974), *Poesie vecchie e nuove* (1979), *Sismografo* (1989). Il sonetto «Colombo», qui riprodotto nelle due prime strofe, fa parte della raccolta «Poesie vecchie e nuove», Prilep, 1979. La traduzione è di Augusto Fonseca che sentitamente ringrazio”. Anche la traduzione di questo sonetto ha avuto alcune modifiche che ne hanno migliorato il risultato finale per questa antologia.

Il titolo del libro, *La mia patria*, richiama il componimento che chiude e sta a fondamento della raccolta. In esso il poeta indica i confini della sua patria, non materiali, geografici, territorialmente ristretti, ma confini per i quali

“si apre lo sguardo su lontani orizzonti.
Fin là, dove ho proiettato il mio amore
fin là ho impresso i confini della mia patria”.

E mi sia consentito di concludere, a sostegno di questi nobili pensieri e sentimenti, citando, con comprensibile gioia, le illuminanti parole di papa Francesco nel suo discorso nel Palazzo Presidenziale ad Atene il 4 dicembre scorso: “...è necessaria la consapevolezza di sentirsi cittadini non solo della propria patria, ma del mondo intero”. Proprio quello che, con profonda convinzione, dichiarava alcuni decenni fa il grande visionario Blaže Kóneski.

Ed ora, un importante e necessario chiarimento in ordi-

zavrshuva со првите две строфи од сонетот *Colombo*, а односната фуснота (133) известува: „БЛАЖЕ КОНЕСКИ (роден во 1919, погрешно; правилно 1921!). Најважниот и најреномираниот македонски современ интелектуалец: јазичар, славист, педагог, преведувач и поет. Меѓу неговите поетски збирки се и: *Земјата и љубовта* (1948), *Везилка* (1955), *Зачиси* (1974), *Стари и нови песни* (1979), *Сеизмограф* (1989). Сонетот „Colombo“ од кој овде се објавени првите две строфи, е вклучен во збирката *Стари и нови песни* (Прилеп 1979), а на италијански јазик го преведе Аугусто Фонсека, кому најсрдечно му се заблагодарувам“.

И овој превод денес доби подобра варијанта за потребите на оваа антологија.

Насловот на книгата, *Татковина*, се однесува на истоимената песна со која завршува антологијата, а која ја означува нејзината основа. Во песната поетот ги определува границите на својата татковина, но не материјалните, географските, територијално ограничениите, туку границите за кои

„се открива поглед во далечни предели.
До кај сум ја пренесол својата љубов,
Дотаму е мојата татковина“.

Па, на крај, за поткрепа на вакви благородни мисли и чувства, нека ми биде дозволено да ги цитирам, со разбирлива радост, светлите зборови на Папата Франческо кој ги истакна на 4 декември оваа година во Претседателската палата во Атина: „...неопходна е свеста да се чувствуваме граѓани не само на својата татковина, туку и на целиот свет“. Блаже Конески, големиот визионер, тоа го прогласуваше пред неколку децении со вкоренето убедување.

ne alla pubblicazione del nome del traduttore sotto quello dell'autore sulla copertina del libro.

Nel 2013, all'occorrenza di pubblicare la terza edizione dell'opera *Sono stato l'assistente del dottor Mengele* di Miklós Nyiszli (dalla traduzione polacca di Tadeusz Olszański dall'ungherese io ho effettuato la traduzione italiana), io e l'editore decidemmo di applicare una soluzione innovativa: sulla copertina di tutti i libri tradotti, sotto il nome dell'autore, ci sarebbe stato, anche se con minore visibilità, quello del traduttore.

Questa coraggiosa iniziativa, della cui giustezza e bontà eravamo fermamente convinti, nutriva anche la fondata speranza che in tal modo si sarebbe reso onore e merito a tutti i traduttori letterari. Tale innovazione, inoltre, si basa sul fatto che l'autore straniero non può essere conosciuto in un'altra comunità linguistica, senza il contributo mediatorio del traduttore. Una cosa del genere sostenne, in termini inequivocabili, sul "Corriere della sera" del 4 agosto del 2012, Claudio Magris, noto scrittore italiano, saggista, pedagogo e traduttore: "Quando mi capita, in qualche città all'estero, di presentare un mio libro tradotto, spesso, mostrando l'edizione italiana, dico che quel testo l'ho scritto io, aggiungendo che l'altro, la versione nell'altra lingua, l'abbiamo scritto in due, io e il traduttore o la traduttrice". "La traduzione letteraria, infatti" continua lo scrittore, "è una vera e propria ri-creazione; è un lavoro linguistico e poetico, la trasformazione di qualcosa in qualcosa d'altro, che pure mantiene la sua originalità e la sua unicità. Dire quasi la stessa cosa, ha scritto Umberto Eco; quel quasi è lo spazio avventuroso del ricreare". Quindi, così conclude: "Senza i traduttori, l'editoria non esisterebbe".

MI

Julij Boríssovič Margólin

Augusto Fonseca

1951 RESOCONTO DA PARIGI

Una voce dai Gulag
sempre soffocata dai "suoi"

А сега една неопходна и важна забелешка во врска со објавувањето на името на преведувачот под она на странскиот автор на насловната страница на книгата.

Во 2013 година при објавувањето на третото издание од книгата *Јас бев помошник на доктор Менгеле* од Миклош Нисли (унгарскиот оригинал го преведе на полски јазик Тадеуш Олшански, од кој јас го преведов на италијански), јас и издавачот применивме новаторско решение: на корицата од сите преведени книги, под името на странскиот автор да стои, макар и во помала видливост, името на преведувачот. Понудивме вакво решение не само затоа што бевме цврсто убедени во исправноста и коректноста на тој смел чекор, туку и затоа што негувавме основана надеж дека на тој начин ќе им оддадеме почит и признание на дејноста на сите книжевни преведувачи. Притоа, ваквото решение се темели врз тезата дека странскиот автор не може да биде познат во друга јазична средина без посредувачката улога на преведувачот. Со недвосмислени зборови тоа го истакна и угледниот италијански писател, есеист, педагог и преведувач, Клаудијо Магрис во „Cortiere della sera [Вечерен курир“, 4. VIII 2012]: „Кога имам прилика некаде во странство да претставам некоја моја преведена книга, покажувајќи го италијанското издание, изјавувам дека јас ја напишав таа книга, а потоа додавам дека другата, преведената, ја напишавме двајца, јас и преведувачот, односно преведувачката“. „Книжевното преведување,“ продолжува тој, „всушност претставува вистинско пресоздавање, јазична и поетска творба, претворање нешто во нешто друго, коешто, пак, ги сочувува автентичноста и единственоста на

Infine, allo scopo di rendere maggiormente chiara, particolarmente al lettore italiano, la figura di Blaže Kóneski come intellettuale e umanista, oltreché come poeta, ho voluto aggiungere anche alcune pagine di prosa, presentate solo in traduzione. L'intero lavoro, nelle mie intenzioni, dovrebbe offrire al pubblico italiano, per un arricchimento emozionale e intellettuale, l'opportunità di conoscere uno dei massimi, se non il massimo esponente della cultura macedone contemporanea, Blaže Kóneski.

Se questo compito l'avrò svolto con successo, lo dirà naturalmente il lettore italiano, alla cui attenzione in fin dei conti è dedicata quest'antologia e al quale io rivolgo il piú vivo ringraziamento.

Taviano, dicembre 2021

Augusto Fonseca

оригиналот. Тоа значи да се каже скоро истата работа, како што напиша Умберто Еко; а тоа скоро го означува авантуристичкиот простор на пресоздавањето“. Според тоа Магрис заклучува со зборовите: „Без преведувачи, всушност, не би постоеле издавачите“.

На крај, со цел појасно да се отслика личноста на Блаже Конески, не само како поет, туку и како интелектуалец и хуманист, особено пред италијанскиот читател, избрав и неколку прозни страници, прикажани само во преведена форма. Мојата задача, со целата оваа работа, ја разбрав како обид за доближување до италијанската публика, заради нејзино емоционално и интелектуално збогатување, на еден од најистакнатите, а можеби и најистакнатиот претставник на современата македонска култура, Блаже Конески.

Дали задачата успешно сум ја исполнил, ќе каже, првенствено, италијанскиот читател, кому, всушност, му е упатена оваа антологија и кому искрено му се заблагодарувам.

Тавијано, декември 2021

Аугусто Фонсека

POESIE
ПЕСНИ

АСПЕКТИ

Цела една група грмушки и дрвчиња, како да се на школски излет, се запнала да се искачува по ридчето - смреки, зеленики, трње, круши горнички.

Некои тукушто тргнале, други стигнале до средето, а едно борче стасало веќе до самоти врв и мавта на сите страни за поздрав.

Но тоа е сето само привид и чиста измислица на умот. Всушност секоја грмушка и секое дрвче стои таму каде што е никнато еднаш за секогаш.

Тоа што никнало највисоко, најлуто го бијат дождовите и ветриштата.

QUADRETTO

Un intero gruppo di arbusti e alberelli, quasi fossero in gita scolastica, si sforzavano di arrampicarsi sul fianco di un colle: ginepri, bossi, marruche e peri selvatici.

Alcuni erano partiti da poco, altri giunti a metà percorso, mentre un piccolo pino era già sul cocuzzolo e agitava i rami in segno di saluto.

Ma tutto ciò è solo fantasia, una pura invenzione della mente. In realtà, ogni arbusto ed ogni alberello sta fermo là dove una volta è spuntato e dove resterà per sempre.

Quello che è spuntato più in alto di tutti viene battuto da piogge moleste e scudisciato da ventacci furenti.

МИНАРЕ

Минарето е тука,
пред погледот
и прирака
исправено
како хемиска писалка
спрема сината хартија
на небото.
Но нема рака
и нема фат
да го фати
и да испише на небото
порака.

IL MINARETO

Ecco, il minareto è qui,
davanti agli occhi
e a portata di mano,
ben dritto
come una penna a sfera
rivolta alla carta azzurra
del cielo.
Ma non c'è una mano
né un modo
per afferrarlo
perché scriva in cielo
un messaggio.

РАКОПИС

Првото пеперуже во оваа пролет
со бели дамки по небесната синевина
меѓу младото зеленило на липите и кајсиите
ги бележи своите бели стихови.

Така и поради тоа,

јас

тоа во кое сум вљубен
повторно го засакувам.

IL MANOSCRITTO

La prima farfallina in questa primavera
con macchioline bianche nell'azzurro del cielo
tra il verde tenero dei tigli e degli albicocchi
ha stilato i suoi candidi versi.

Ecco, anche per questo

io

torno a desiderare

quello che è il mio grande amore.

АНГЕЛОТ НА СВЕТА СОФИЈА

Ти којшто толку време мина
под малтерот на ѕидот мрачен,
пак слободен си в простор зрачен
- о сине тих на мисла сина –
со живот пак ти гори видот
и зори како небо ѕидот.
Но таа лика што се крие
под малтерот на мојте гради
и - утеха од дните млади –
по убост како сестра ти е,
не, нема мајстор да ја спаси,
со мојот живот ќе се згаси.

L'ANGELO DI SANTA SOFIA

Tu, che così a lungo sei stato
chiuso nella parete scura,
di nuovo ora libero splendi nell'aria
oh, dolce figlio del divin pensiero,
di nuovo il tuo volto arde di vita
e la parete splende come aurora.
Ma quel volto che si cela
sotto la malta del mio petto
e (conforto dei giorni trapassati)
per bellezza certo t'è fratello,
non v'è artista che lo riporti in vita,
ché con me insieme lui finirà.

* Una delle chiese medievali, oggi restaurata, tra le piú belle di Ohrid.

ПУБЕРТЕТ

Имав тринаесет години. Тогаш ги уништив сите тетратки во кои секој ден пишував по една песничка. Постапив, без да знам, како Гогољ. Тоа значеше дека почнав да се уважам самиот себеси.

Школските распусти ги поминував тогаш во Небрегово.

Се случи една вечер да видам чудесно зајдисонце зад Дреновечката планина. Западот беше престорен во нежна багрена завеса. На тој фон се спушташе сè подолу едно сонце престорено во обработен рубин.

Тогаш неочекувано ми блесна една мисла: сонцето се спушта како украс во медалјон по нежни женски гради. Ме обзеде чудна возбуда по целото тело.

Јас не знаев дека во мене се буди еросот и една нова поезија што ќе биде неотстапно и за долги години сврзана со него.

Женските гради, од кои пред тоа јас чувствував дури одврата, веројатно поради одбивањето од цицање, сега за мене стануваа привлечна тајна. Еросот ме упатуваше кон мојата вистинска поетска мисла.

PUBERTÀ

Avevo tredici anni. Strappai allora tutti i quaderni in cui avevo scritto una poesia al giorno.

Mi comportai, senza saperlo, come Gogol'. Era, quello, il segno che cominciavo ad avere in qualche considerazione me stesso.

Aquel tempo trascorrevo le vacanze estive a Nebrégovo*.

Una sera mi accadde di assistere a un tramonto spettacolare dietro le montagne di Drénovtsi**.

Il crepuscolo era divenuto un sipario di color rame chiaro, e su questo sfondo si calava lentamente un sole trasformato in fantastico rubino.

M'apparve allora, fulminea, una visione: il sole si veniva calando, come l'ornamento in un medaglione, sopra soavi seni di donna. E un'arcana eccitazione mi pervase tutto il corpo.

Non sapevo che si era destato in me l'*eros* ed una nuova poesia che da quello non se ne sarebbe mai piú staccata.

Il seno femminile, verso il quale in precedenza avvertivo persino repulsione, probabilmente a motivo dello svezzamento, era divenuto adesso un intrigante arcano.

L'*eros* mi guidava verso l'autentica concezione della mia poesia.

* Villaggio natale dell'Autore, a 20 chilometri dalla città di Prilep.

** Altro villaggio del circondario.

БОР

Сув е нашиот бор.
Чувари на паркот, ви благодарам
Што уште не сте презеле мерки
Да го пресечат.
Така јас можам уште еднаш да го погалам
По грапавата гора
И да откршам парче
За мене и за онаа што некогаш ми пишуваше:
„Ми замириса нашиот бор.“

IL PINO

Seccato è il nostro pino.
A voi, custodi del parco, io sono grato
che non avete ancora preso iniziativa alcuna
per farlo abbattere.
Così, io posso ancora una volta carezzare
la rugosa corteccia
e staccarne un pezzo
per me e per colei che una volta mi scrisse:
“Sento il profumo del nostro pino”.

РАМНИНА

Ој рамнино рано наутро расонета!
Истај го превезот,
замаглицата на шипје напласти ја,
да гледам како те галат полека
ко дланки сенките од облаците.
Би сакал душава по тебе
килим да ја постелам,
би сакал срцево коњ 'рзак да биде,
по тебе раван да оди,
во правје да се прпела.
Ех таго моја!
Се шириш пред мене како жена настрвена
со очи светнати, колкови престегнати,
жена изгорена,
само не за мене, само не за мене!

LA PIANURA

Oh, pianura svegliata di primo mattino!
Scosta quel velo,
deponi la nebbia sulle rose canine,
che io veda come ti carezzano piano,
come fossero mani, l'ombre delle nubi.
Oh, come su di te vorrei stendere
l'anima mia come un tappeto;
che il mio cuore fosse un cavallo irrequieto
e su di te trotterellasse
e nella polvere si rotolasse.
Oh, mia tristezza!
Davanti a me ti apri come una donna vogliosa
con gli occhi lucenti, stretta nei fianchi,
donna focosa:
ma non per me, ma non per me!

ЉУБОВ

Тие ми шибнаа суво копје в срце,
многу раце стицкаа поздраво да го зацврстат.
После рекоа:
“Чекај да раззеленее!”

AMORE

Quelli un palo secco mi ficcarono nel cuore,
braccia poi da ogni parte premevano per fissarlo bene.
Poi dissero:
“E ora aspetterai che germogli!”.

СУША

Очите ми се како секнати кладенци
во суша
во предел каменит, спржен, запуштен.
Како земјата што пека за капка дожд
во летен пек,
така душава пека за солза,
а двете очи не можат никако да ја исцедат.
За показ е тоа, да знаеш!
Не туку-така гонат без вода растенијата
и гладен мрее светот,
ниту се дава обилен плач
за тие што отишле поврага.

SICCITÀ

I miei occhi sono pozzi prosciugati
nella siccità
in un terreno pietroso, inaridito, deserto.
Come la terra brama una goccia di pioggia
nell'arsura estiva,
così brama una lacrima l'anima mia,
ma al tutto impotenti sono i miei occhi a produrla.
E sappi che questo ne è prova!
Non per caso senz'acqua seccano le piante
e il mondo non per caso muore per fame;
né si versano fiumi di lacrime
per coloro che finiscono nel dimenticatoio.

СТУД

Ноќеска е надвор голем студ, цибрина. Небото сосем јасно, мрзне снегот на улиците. Се враќам доцна дома. Студот ме боцка со танки иглички по писките. Еве ме сега веќе во топла соба.

Земам книга да прочитам некоја страница пред спиење. Уште не сум сосем затоплен и студенилото искри од мене. И одеднаш мисла – нагла, јасна и студена – дека е толку природно што сум осамен, дека ништо логично нема од тоа, дека сè морало да биде како што било. Мрзне крвта во мене оваа ноќ, зашто мрзне сè наоколу.

IL FREDDO

Fuori, stanotte, c'è un freddo tremendo, gelido e secco. Il cielo è completamente limpido, la neve ghiaccia per le vie. Rientro tardi a casa. Il freddo con sottilissimi aghi mi trafigge le guance. Ma eccomi ormai nella mia camera, al caldo. Prendo un libro, prima di assopirmi; leggerò qualche pagina. Non sento ancora bene il caldo, e sprizza fuori dalle mie membra il freddo. Di colpo un pensiero, improvviso, limpido, gelido: che io sia solo è tanto naturale, e nulla v'è di più logico, e quanto è accaduto doveva soltanto in quel modo accadere. Ghiaccia il sangue nelle mie vene questa notte, perché ghiaccia tutto, intorno.

ПОРАКА НА ЛЈУБИМИТЕ

Тие сметаат дека е моја должност да останам млад
заради нив.

Но змрзнат е мојот крвоток

Како потоците

На Гренланд

Што не се распознаваат.

Сомнителна е и самата моја исклучителност.

На строгите закони подлежам

Што нè унижуваат.

Но нивната порака е цврста и очајна:

„Не изневеруј ги нашите последни надежи!

Остани млад!“

SUPPLICA DI PERSONE A ME CARE

Credono sia mio dovere restare giovane
per loro.

Ma il sangue è gelato nelle mie vene
come i corsi d'acqua

in Groenlandia,

difficili da distinguere.

Dubbia è persino la mia esclusività.

Ma io son soggetto alle dure leggi

che inducono a consunzione.

Ostinata è, però, la loro supplica, disperata:

“Non deludere le nostre speranze estreme:
resta giovane per noi!”.

ПРЕВАЛЕЦ

Заблудани во вителот на дните,
жените што го сакаа немаше кога,
немаше како да го сретнат.
Сега тие гледаат — како силуета на хоризонтот
си оди еден тих патник,
наскоро ќе го мине превалецот,
бесповратно го губат.
Убав им е некако тој, од далеку, спроти залезот.
А тој самиот си знае како му е:
тој е постанат и дооден,
прашиште му попаѓало по косата,
прав му крчка по сувите непца.
Тој слегува полека во една темна долина —
нивниот поглед нема да го следи во неа.

IL VALICO

Smarrite nel vortice dei giorni
le donne che lo amavano non han potuto
incontrarlo, né come né quando.
Adesso loro vedono, quasi un'ombra all'orizzonte,
un viandante silenzioso
che presto varcherà il confine,
poi irrimediabilmente lo perderanno.
Ma per loro, al tramonto, lui è bello da lontano.
Lui, però, sa molto bene in che condizioni sta:
sposato e cascante,
con la polvere che gli ha coperto i capelli,
la polvere che crepita nel secco palato.
Lentamente in una valle scura se ne scende,
dove i loro occhi piú non lo possono seguire.

ГУГУЧКА

Не е целителен веќе, како порано, твојот глас,
ами безмилосно ми го повредува тој слухот.
Болна е мојата душа, и тука, на слепоочницава,
една набабрена жила загубено и отсутно клука —

без порив, без вистинска возбуда,
само со нездрава гроза пред суденото.
Не е целителен веќе за мене твојот глас,
гугучке што предвештаваш мартовски утра во дворот!

LA COLOMBA

Non è salutare come un tempo la tua voce,
che crudelmente ora offende il mio udito.
Malata è l'anima mia, e qui in questa tempia
pulsava invano e a vuoto, rigonfia, una vena:

niente slancio, nessuna vera eccitazione,
solo una folle minaccia contro il destino!
Non è più, come un tempo, salutare la tua voce,
mia colomba, che saluti i mattini di marzo in giardino!

ЗИМЕН ДЕН

Бели се тие чорбаџиски дворје,
див костен во двор се наведува.
Од соба в соба шетка мека жена,
низ прозорец погледува.

Сонченце зимно! Јас во светлината
на зимен ден потонувам
и долго, долго за ноќ раскината,
за меко зборење сонувам.

UN GIORNO D'INVERNO

Imbiancati sono i cortili dei benestanti,
in un cortile si piega l'ippocastano.
Da una stanza all'altra, lieve s'aggira una donna,
dalla finestra giunge il suo sguardo.

Mite sole d'inverno! Io affondo
nella luce di un simile giorno,
e a lungo, a lungo sogno la notte interrotta,
sogno di un dolce parlare il ritorno.

ЧУДО

Толку ми е чудно што сме живееле,
уште почудно што сме сакале –
можеби сме сакале
да го оправдаме чудото на живеењето,
тоа чудно чудо!,
за да покажеме дека сме пораснати
до она што, како тајна,
заправо не ни припаѓа.

MIRACOLO

Strano, davvero strano mi è che abbiamo vissuto,
e ancora piú strano mi è che abbiamo amato;
forse abbiamo amato
per giustificare il miracolo del vivere,
questo strano miracolo!
per dimostrare che siamo cresciuti
per quello che, come segreto,
di fatto non ci appartiene.

КОЛУМБО

Ја видов првпат таа земја в зори,
мечтаната — та очиве да пазат
прв одблесок на сини дални гори,
морничавост на бранови што лазат.

За ваму, ребрест, на веслата фатот
ме водеше, без бури да го сразат.
О убав беше в неизвестност патот,
а тажно беше враќењето назад.

И крајот уште потажен ќе бидел —
да мреам, земјо моја, робјаш гонет,
јас, што за простор жеден сум ти идед.

Во темнило и споенот ми тоне —
да не знам веќе дали сум те видел
или пак само сум те сонил в сонe.

COLOMBO

All'alba vidi infine quella terra
sognata, e il primo riflesso dai monti
grigiazzurri negli occhi si rinserra
coi brividi delle onde sopra i ponti.

Braccia robuste premendo sui remi
mi guidavano a te, senza bufere.
Splendido era l'ignoto quand'io venni,
ma tristi notti ebbi al ritorno, nere.

E sorte ancor piú triste avrei avuto:
morire, schiavo a vita, oh terra mia,
io, che avido di spazi, a te son giunto.

Nel buio il mio ricordo è andato via,
né piú m'è chiaro se io a te sia venuto
o solo in sogno tu apparsa mi sia.

ПРЕМАЈКА

Се умножив
во вас
како во многу копии.
Можеби во некого
од вас
вештите луѓе
во иднината
ќе ја прочитаат
мојата вистинска природа.

PROGENITRICE

Mi sono riprodotta
dentro di voi
in copie infinite.
Chissà se in qualcuno di voi,
persone di cultura,
in futuro
non si legga
la mia vera natura?

МАЈКА

Нема утеха за оваа мајка
по смртта на единствениот син.
Секој збор на поткрепа
треба трипати да го премериш
пред да ѝ го кажеш.
Таа презира плитко сочувство
кое ништо не рабира.
Таа не сака да ѝ се смали болката,
ами да придобива со секој ден величие
и сè подлабока содржина,
таа самата се претвора во неа
и само како прочистена болка
се крепи и уште се одржува.

UNA MADRE

Non v'è consolazione per questa madre
dopo la morte del suo unico figlio.
Qualsiasi parola a conforto
devi pensarla attentamente
prima di offrirla.
Lei disdegna condoglianze a parole
che non dicono nulla.
Lei non vuole che il suo dolore s'attenui,
ma che, anzi, ogni giorno divenga maggiore
e giunga sempre più in fondo;
lei stessa diviene dolore
che, purificato, è il solo
a darle forza e tenerla ancora in vita.

ЕСЕНСКО УТРО

Урнати селски гробишта,
ни крст - само влажни камари,
и над нив круша горничка –
на ветрот распната –
плаче со сите тајни дамари.
Темно и кално.
По шура скрка магли газат.
Зад нив
цапалки
вода наполнети
тунат во црвеницата.

MATTINO D'AUTUNNO

Cimitero abbandonato di paese,
non una croce, solo nicchie umide,
e su quelle un pero selvatico,
fra le braccia laceranti del vento,
piange con tutte le sue vene misteriose.
Buio e fango.
Sul terreno deserto, pietroso, camminano nebbie.
Dietro di loro
orme
piene d'acqua
affondano nel rossore dell'alba.

ПЕСОТ

Песот што добро ме познавал,
соседот мој, комшијата,
и ми се умилкувал толку пати со мавтање на опашката,
тој голем, убав, чист албинец,
бел пес –
што му стана сега во ова магливо утро,
да се нафрла на мене со жестоко лаење,
со оголување на блескавите песјаци?
Зар толку си се впила во кожава,
зар толку лошотија да премине на мене
од претходната ноќ во бесот -
да станам дури друг, непознат човек
за другарот, за песот!

IL CANE

Quel cane, che mi conosceva tanto bene,
vicino mio di casa, amico quasi,
che tante volte, al vedermi, festoso la coda dimenava,
quel grosso, magnifico cane, puro albino,
splendido esemplare –
cosa gli avrà mai preso stamattina nella nebbia
per piantarmisi ringhiando davanti
e rabbioso digrignare i denti?
Qual male può aver fatto conficcare in me le sue unghie,
quale abnorme iniquità s'è mai riversata su di me,
per rendermi idrofobo nel corso di questa sola notte,
tanto da rendermi del tutto *altro*, irriconoscibile
non solo all'amico, ma addirittura al cane?!

ПОСЛОВИЦА

Кога човек ќе загуби право на смеа
и право да биде умен
да дели правда
да се прави важен
и право дете и жена да сака,
тогаш
му останува правото
да биде тажен
да умира од мака
да чемрее до век —
тој човек.

PROVERBIO

Quando un uomo perde il diritto al sorriso
e il diritto di essere saggio
e di amministrare la giustizia
di darsi aria d'importanza
e di amare figli e moglie,
allora
è come lasciarlo soltanto con il diritto
di essere triste
di morire di dolore
e tormentarsi per l'eternità nell'afflizione,
quell'uomo.

МОЈАТА ПЕСНА

И таа, како некоја болничарка,
често
во последно време се наведнуваше
над мојот болеснички кревет.
Јас ја слушав, а
таа ми кажуваше
колку ѝ е тешко во светов.
И некако
од тие нејзини зборови
на душава
ми олеснуваше.

LA MIA POESIA

E lei, quasi fosse un'infermiera,
sovente
negli ultimi tempi si chinava
sul letto dove io giacevo malato.
Io l'ascoltavo, e
lei mi parlava
della sua grande tristezza in questo mondo.
Così, in qualche misura,
le sue parole
davano sollievo
all'anima mia.

ТАЈНА

Откриј ми една твоја тајна
па макар колку мала и лесна,
јас ќе ја кријам во себе гробно –
дури не стане песна.

SEGRETO

Rivelami un tuo segreto,
sia pure piccolo e di poco conto,
io lo terrò in un silenzio di tomba
fino a che non diverrà libero canto.

ARS POETICA

Старему Цивџану
голиштарците му викаат:
„Бре,
ние сме по-песнарии од тебе!
Чуј нè:
џив!џив!џив!“
А стариштето им се одговара:
„Деца,
тоа треба да биде леко и меко,
силно а милно,
жално ем пално,
со горчлив опит,
со згрутчена мака:
џив . . . џив . . . џив . . .
Вие уште не знаете така“.

ARS POETICA

Dissero un giorno al vecchio Cipcian
certi implumi uccellini:
“Senti,
noi sappiamo poetare assai meglio di te!
Ascolta:
cip! cip! cip!”.
E il vecchio, in risposta:
“Ehi, bambini,
la cosa ha da essere soffice e lieve,
forte, ma gentile,
dolente, ma ardente,
con dolorosa esperienza,
con raggrumata sofferenza:
cip . . . cip . . . cip . . .
Ecco, voi ancora non sapete fare così”.

НА ЕДНА ПЕВИЦА

Со некаква далечна желба
твојата песна ја следиме.
Твојата песна уверува
дека уште нешто вредиме.
И таа песна в срце ќе ја чуваме.
Затоа пеј – да боледуваме.

AD UNA CANTANTE

Con un certo antico desiderio
il tuo canto seguiamo.
Il tuo canto ci assicura
che qualcosa ancora contiamo.
Quel canto lo serberemo nel cuore.
Continua a cantare: ne proveremo il dolore.

УБАВИТЕ ЖЕНИ

Убавите жени во мојот народ
тие брзо прецутувале
како цут од кајсија
како мајски јоргован.

О неправда!

Тие им припаѓале на неизбрани мажи,
нивните коси дење сплетени во прџлиња
ноќе распуштени по градите и колковите.
Нивниот постап на препелица
набрзо го сопинала унечка,
нивната младост поминувала
како мирис на липа што го одвева ветрот.
Набрзо тие седнувале на порта
со наведната глава и издадени коленици,
со нечујна издишка.

Убавите жени, несреќните жени
тие брзо прецутувале
како цут од кајсија
како мајски јоргован.

LE DONNE BELLE

Le donne belle tra la mia gente
fiorivano assai presto
come l'albero di pesco
e come a maggio il lillà.
Ahimè, quale iniquità!
Finivano nelle braccia di sposi non scelti,
i capelli, di giorno in trecce raccolti,
di notte sul petto e sui fianchi disciolti.
Ben presto il grembiule intralciava
il loro andare come quaglia,
la loro giovinezza svaniva
come il profumo dei tigli disperso dal vento.
Presto poi sedevano sull'uscio,
a capo chino, le ginocchia in mostra
e un impercettibile respiro.
Oh, le donne belle, donne infelici,
fiorivano assai presto
come l'albero di pesco
e come a maggio il lillà.

ПЛАНИНА

Има еден слој врз душата:
со нокти би го гребел,
со еге би го стругал,
би го стружел со ноже како лишај на карпа.
И да се случи
дури со волк да се здавам,
да го преколам,
и да сум здивен сосем —
пак таа скрама!
Планино, рамна рудино,
планино со два огромни колка,
ништо не лекува,
само нè слекува
до основната болка!

LA MONTAGNA

Una crosta c'è sull'anima:
con le unghie potrei staccarla,
o eliminarla con la lima,
o scollarla col coltello, come un lichene dalla roccia.
Ma se anche m'accadesse
di lottare persino con un lupo
e di ammazzarlo,
e se io stesso divenissi un selvaggio,
ugualmente resterebbe quella crosta!
Oh, montagna, piana di montagna,
montagna con due enormi fianchi,
nulla ci può guarire,
solo ci può spogliare
fino all'estremo dolore!

ВОЛК

Пците неспокојно застригоа со ушите
и заквичеа.

'Ртките задраскаа со нокти
по мразот осветлен од месечината.

Негде наблизу подмолно гази
сенката на волкот на љубовта.

Некој свика:

Ујда-да-да, по него, дрште го бре!

Зазбиван од гонењето, тој запре,
да земе здив.

Оддалеку се слуша неговото завивање:

Ау, ауу, аууу!

Тоа значи: пак ќе наминам.

Тоа е еден опис на обична ноќ
во смрзнатата шума на моето срце.

IL LUPO

I cani nervosamente rizzarono le orecchie
e presero a guaire.

Le cagne levriere cominciarono a raspare con le unghie
sul ghiaccio, rischiarato dalla luna.

Nelle vicinanze, insidioso, da qualche parte si muove
l'ombra del lupo dell'amore.

Grida qualcuno:

“Ujdà-dà-dà! Avanti, stategli dietro!”.

Ansante per l'inseguimento, lui si ferma
per riprendere fiato.

Da lontano giunge il suo ululato:

“Aúh, úuh, úuh!”

che vuol dire: “Tornerò ancora! Oh, se tornerò!..”.

È, questa, la descrizione di una notte ordinaria
nel bosco ghiacciato del mio cuore.

ЕЛЕН САМАК

Мизерни мршојадци му одат по трагите,
напрегнато го демнат.
Нема да го домамат кон стадото
витите кошути со сребрен свон на копитата.
Неговите рогови се заплеткуваат во гранки
кога повтува да игра,
ноќе,
и наурез ја гледа месечината,
за потоа да сети поголема бесмисленост на
животот.
Тој мора сепак да живее
и како извор да тече,
сè дури не го свие тој, не за сон а за смрт,
своето десно колено.

IL CERVO SOLITARIO

Animali spregevoli ne seguono l'orme,
tenendolo nervosamente sveglio.
Ad attirarlo verso il branco non riescono
con il suono argentino degli zoccoli le agili cerva.
Fra i rami gli si intrecciano le corna
quando tenta di danzare,
la notte,
e guarda di sbieco la luna,
per poi avvertire piú grande la nullità della vita.
In vita, però, lui deve restare
e sgorgare come una sorgente,
finché non il sonno, ma la morte non pieghi
il suo ginocchio destro.

ВЉУБЕНИ ДЕВОЈКИ

Тие имаат лице нежно осенчено,
како да паѓа на него сенка од просирни лисје,
и лицето неусетно се издолжува.
Тие имаат очи зголемени, замислени и влажни,
како да се плашат од секоја странична изненада.
Тие го наклонуваат така леко челото
да го допрат до усните на саканиот
што им се чинат тогаш како крилца од пеперуга
застаната на тревка — за миг пред да одлети —
а тревката се наклонува.
Тие ги стрелкаат тогаш в преграб рацете
очајнички смело, слепо и неминовно
како весла во разбишано море
пред кое неволно замижуваме.

Боже, дали вистина некогаш сум го доживеал тоа?

RAGAZZE INNAMORATE

Hanno il volto dolcemente velato,
come se l'ombra vi si posasse di diafane foglie;
e impercettibilmente il volto si affina.
Gli occhi fatti piú grandi, umidi e pensosi,
sembrano temere ogni evento imprevisto.
Esse piegano cosí soavemente la fronte,
da sfiorare le labbra dell'amato
che a loro sembrano ali di farfalla
posatasi sull'erba, per poi rialzarsi in volo,
mentre l'erba s'inchina.
Esse allora tendono le braccia in un amplesso
disperatamente ardito, cieco, ineluttabile
come remi in un mare burrascoso
davanti al quale gli occhi si chiudono da sé.

Mio Dio! Davvero io un giorno avrò provato tutto questo?

ЈАГОТКИ

Ние сме црвени усни на земјата,
румени нејзини целиви!
Фрли се диво на неа,
бацуј ја, бацуј, бацувај,
дури не сетиш при засенет поглед
дека е целата до тебе стегната
и сладосно издишува.

FRAGOLE

Noi siamo le rosse labbra della terra,
i suoi baci purpurei!
Lànciati selvaggiamente su di lei,
baciala, baciala e ancora baciala,
fino a che nel suo estatico sguardo non avverti
che lei ti stringe con tutto l'essere suo
e che ansima di piacere!

РУЖА

Ружо со лисје како меки усни,
ти цутена на полјанка, те следам,
те следам скришно, девојченце мое,
те само гледам, и само те гледам.

Ружо, јас сакам оној румен звук
што во тебе се таи да го слушнам,
ружо, јас сакам, и ќе дојдам вечер,
ќе дојдам вечер скришем да те гушнам.

ROSA

O rosa, dai petali come morbide labbra,
te, nel campo sbocciata, te io seguo,
di nascosto ti seguo, dolce fanciulla,
e solo io guardo, e solo te io vedo.

Quel suono rosso dorato io voglio sentire,
che si cela, o rosa, dentro di te,
rosa, io voglio, e stasera verrò,
di nascosto verrò per stringerti a me!

ПОХВАЛА

Исусе Христе, Боже наш!
Те сакам заради твоите слабости
и потклекнувања.
Со нив
ти остави утеха и приглед
и за нас нишожните.
Зашто ти не се извиши над нас,
како што можеше,
во сурова и презрителна надмошност.

Кога Марија, сестра ѝ на Марта,
ги изми твоите нозе
со своите бели раце
и ги избриша со своите црни коси,
таа ги мачкаше долго и нежно
со скапоцено миро.

Тогаш, твоите ученици свикаа,
сметајќи, секако, дека
ја погаѓаат твојата мисла:
„Зошто ова миро отиде попусто,
а можеше да биде продадено
за триесет сребреници,
и парите да им се раздадат на сиромаси!“

Но ти рече:
„Сиромасите секогаш ќе ги имате меѓу вас,
а мене не“.
А во себе помисли:

LODE E RINGRAZIAMENTO AL SIGNORE

Signore Gesù, Dio nostro!
Io ti amo per le tue debolezze
e le tue cadute.
Grazie ad esse
hai lasciato conforto e premure
anche a noi, povera gente;
giacché non ti sei elevato sopra di noi,
come avresti potuto,
in fredda e sdegnosa superiorità.

Quando Maria, la sorella di Marta,
lavò i tuoi piedi
con le sue mani bianche
e li asciugò con i neri capelli,
poi li cospargé di prezioso unguento,
accarezzandoli a lungo e teneramente.

Obiettarono allora i tuoi discepoli,
pensando, certamente,
di condividere il tuo pensiero:
“Perché aver sprecato quel costoso profumo
che si sarebbe potuto vendere
per trenta denari
da distribuire ai bisognosi?”.

Ma tu dicesti:
“I poveri, li avrete sempre tra di voi,
me, invece, no!”.
E tra te e te pensasti:

« О бездушници!
Зошто ми го зацрнувате
овој редок миг
на чудесна земна љубов
во мојот живот?!»

Исусе, Боже наш,
те сакам заради таа помисла!

“Oh, gente senza cuore,
perché m’infangate
questo raro istante
di stupendo amore terreno
della mia vita?”.

Signore Gesù, nostro Dio.
io ti voglio tanto bene per questo tuo pensiero!

ПЕСНА НАД ПЕСНИТЕ

Се допре
како
грозд ханаански
обилен,
сета,
од врв чело
до петици –
за усни
сегде
зрело зрно да сетат
за прсти
да скорнат
јато морници.

CANTICO DEI CANTICI

Come
un ricco
grappolo d'uva cananea
ti sei distesa,
tutta intera,
dalla testa
ai piedi,
perché la bocca
ovunque
gusti chicchi maturi,
e uno sciame di fremiti
liberino
le dita.

ПРИВРЗАНОСТ

Таа што почна да вене,
таа ме приврза мене.
Верно исчекувам сега
и кога далеку бега.
По една позната трага
самрачна доаѓа тага.
Жалот што и таа вене
сиот ме обзема мене.

FEDELTÀ

Lei, che a sfiorire ha iniziato,
stretto mi tiene legato.
Io fedelmente l'attendo
anche se fugge lontano.
Poi per una nota via
piove grigia malinconia.
La pena a vederla appassire
preme su me oltre ogni dire.

ПОРАКА

Умирањето, дури трае, е сепак сè уште живот.
Ни љубовта не е умрена дури ти уште сакаш,
макар некого друг.
Поради сојот на трпките, дури и туѓиот плод во војата утроба
ќе биде повеќе мое дете.

MESSAGGIO (d'amore)

La morte imminente, finché dura, è comunque vita.
Pure l'amore non è morto del tutto, finché tu ami ancora,
sia pure un altro.
E per la natura di tali brividi, persino l'altrui frutto nel tuo grembo
a maggior ragione sarà figlio mio!

РЕВМАТИЗАМ

Еден анѓел бие со глето во моето десно колено. —
Јас удирам не да те закрепнам —
вели тој —
јас удирам дека ми е наредено, заповедано.
Мене ми е речено да удирам, да мавам, да чукам,
сè на исто место со денови и со години.
Јас сум заморен од таа еднолична работа.
Прости ми, те молам, ако боли.

REUMATISMO

Un angelo colpisce con uno scalpello il mio ginocchio destro.
“Io picchio non per rinforzarti”
lui dice,
“picchio perché così mi è stato ordinato, intimato.
Mi è stato detto di picchiare, battere, colpire,
sempre nello stesso punto per giorni, per anni.
Io sono stanco di questo monotono agire.
Perdonami, ti prego, se ti faccio male”.

УСПИВАЊЕ НА БОЛНО ДЕТЕ

Заспи ми, мило, смири се веќе,
болно си, мое сине.
На сон ќе видиш јагне и цвеќе,
болката на сон ќе мине.

„Мајчице, саноќ над мене биди,
чувај ме, страшно ми е:
на пајажинана онаму види
жолт пајак крв што пие!“

Не, сине, тоа месецот грее
и ѕвезди в небесни страни.
Не бој се, мајка саноќ ќе бдее,
нани ми, нанкај, нани.

NINNA NANNA PER UN BIMBO MALATO

Fa' la nanna, dormi, tesoro,
tu non stai bene, piccolo mio;
in sogno un fiore vedrai e un agnello
e la tua pena nel sogno andrà via.

“Stanotte, mamma, resta con me,
io ho tanta paura: aiuto!
Guarda lí la ragnatela dov'è
e il ragno giallo che il sangue ha bevuto!”.

Tesoro, quella è la luna lassú
che con le stelle brilla nel cielo.
Con te, amore, è qua la mamma: e tu
dormi, fa' la nanna, mio angelo vero!

МАК

Ова е прво одделение од девојченца
на мајски излет излезени в поле.
Тие се држат уште за рака,
бели пеперуги на главички им паднале,
само на едно - црвена,
па сите за да ја видат
на прсти се поткреваат.
Трепетат, трепетат, трепетат пеперужни крилца
од момирокот на сонцето,
блискотно се разлетуваат
и пак се збираат во дечинско оро
со песна просирна, свечлива, сунлива.
А учителката?
Таа е тополче:
малку понастрана само на ледината,
далеку некаде се загледала,
сета намовнува од лекиот ветар.

IL PAPAVERO

Questa è una prima classe di bambini
in gita scolastica, di maggio, in aperta campagna.
Si tengono ancora tutti per mano,
sulle loro testoline sono piovute farfalle bianche;
ma solo su di una, una rossa farfallina,
e, per vederla, tutti
si alzano sulle punte dei piedi.
Brillano, brillano, brillano ali cristalline
di farfalle sotto il sole;
di nuovo s'innalzano in volo
e di nuovo s'adunano in "oro"* di bimbi
col canto cristallino, melodioso, sonoro.
Ma, e la maestra?
Lei è un piccolo pioppo:
un tantino in disparte, sola, nella radura,
assorta in un punto, lontano,
lei è tutta il tremolio di un vento leggero.

* *Oro*: popolare danza tonda, tipica balcanica, nota come *oro*, *horo*, *kolo*

СТЕБЛО

Паднатите лисја ги викаат
тие што уште,
уплашени од неизвесноста на падот,
трепетат на дрвото:
„Дојдете долу да си умреме,
побегнете од ветриштата
во приземна тишина.
Нека остане гол тој јагленосан скелет
да крши црни раце во просторот,
трупот нека му биде корито
за водите на дождот есенски.
А ние густо ќе го обиколиме,
да не може да го пречекори кругот
на своите жолто-златни спомени“.

IL TRONCO

Le foglie già per terra invitano
quelle che sull'albero,
smarrite nell'incertezza della caduta,
sono ancora tremolanti:
“Venite giù a morire,
scappate dai ventacci
nel silenzio della terra, qui con noi.
Nudo se ne resti lo scheletro carbonizzato
a sbattere nel vuoto le sue braccia scure,
e il tronco sia il letto
delle acque piovane d'autunno.
Noi gli staremo intorno in modo così fitto
che non possa superare il cerchio
dei suoi giallo-dorati ricordi”.

ОДМАЗДА

Иде време кога дрвото му се одмаздува на човека
за сите засеци, за сите убоди,
за сите навреди,
за сите кастрења,
за секој непромислен збор,
за отсуство на благодарност спрема сенката и плодот.
Тоа не може да те начека,
тоа не може да ти се испречи на патот како насилник, —
тоа со своите вечерни сенки само може да влезе во
твојот сон,
и така влегува во сонот — како распнат човек,
и со студенило пушта тоа корење во твоите жили,
и страшна е во сонот играта на тие сенки,
во крвта таа студ.
Тоа урочува,
тоа фрла клетва —
чувај се, насилниче, од силата на врзан човек!

LA VENDETTA

Verrà un tempo che avrà vendetta l'albero sull'uomo
per tutti i torti, tutti i buchi,
per tutte le offese,
per tutti i tagli,
per ogni parola avventata,
per l'ingratitude nei confronti dell'ombra e dei frutti.
Lui non ti può cogliere di sorpresa,
non ti può tendere agguati, come un bandito per via;
con le sue ombre la sera lui può accostarsi
al tuo sonno,
e così entra nei tuoi sogni, come un uomo in croce,
e con il freddo sparge radici nelle tue vene,
e terribile è nel sogno il gioco di quelle ombre,
quel freddo nel tuo sangue.
Lui fa incantesimi,
lancia maledizioni:
guàrdati, violentatore, dalla potenza di un uomo in catene!

СКОПЈЕ

Ти што ќе стоиш на Газибаба,
потомче — чуј!
Одовде и јас сум Скопје го гледал,
а денот беше пролетен, од тие
кога во меко единство се плетат
свежите линии на крововите
и сека топола е — зелен водоскок.
Со поглед малце премрежен сум бил
(одошто — молчам)
но видовит и јасен.
И знај:
јас сетив дека овој повик мој
е најсмел заграб во иднината,
со твојот дух е преграб, јас би рекол,
и како остра секавица сече
век по век тој,
и вика, клика, рика:
Мисли на мене!

SKOPJE

Tu, che starai lassú a Gazibaba*,
figlio mio, ascolta:
da lí guardavo anch'io Skopje
nei giorni di primavera, quando
in soffice unione s'intrecciano
le fresche linee dei tetti
e verdi cascate si rivelano i pioppi.
Il mio sguardo era allora un tantino velato
(taccio il perché)
ma penetrante era e profondo.
E sappi, inoltre:
io sentivo allora che il mio appello
era il piú ardito aggancio nel futuro,
con il tuo spirito direi che è un abbraccio,
e, come un fulmine tranciante, taglia
un secolo dopo l'altro,
e grida, strepita, urla:
“Pensami!”.

* Altura e quartiere della città, vicino all'antica Fortezza (*Kale*).

УЧИТЕЛИ

Мои учители,
јас ви благодарам за сè.
Без вас јас не бил ништо.
Но во мене се јавува страв
дека ве надминувам
и дека затоа не можам
да ви оддадам почит
колку што сум должен.
Виe бевте сврзани со цели
и успеси
што сосем сигурно се постигнуваат.
Јас гледав од голема височина,
неспособен за приземниот живот.

I MIEI MAESTRI

Miei cari maestri,
io vi sono grato per tutto.
Senza di voi, io oggi sarei un nulla.
Ma dentro di me fa capolino il timore
che vi abbia superato
e che per questo non sono in grado
di rendervi quell'onore
che sento a voi dovuto.
Voi eravate vincolati agli obiettivi
e ai risultati
che si raggiungono con certezza.
Io che guardavo da una grande altezza,
non sono idoneo ad una vita terra terra.

ПОСЛАНИЕ

Без вас, Тире и Сидоне,
овде се живеело илјадници години
и пак ќе се живее.
Ние луѓето сме како тревана -
ја газат, се суши, се задушува, гине,
само земјата останува.
Ние луѓето сме како мравине –
ги гмечат, ги ништат, и пак се збрале купче.
Одовде тргнал некогаш поход до Инд,
кој можел да го предвиди тоа?
По Via Egnatia Цицерон одел во прогонство
во Солун.
Близу до Драма
призракот на Цезар му се јавил на Брута
под шаторот
спроти решителната битка.
Па се посветиле во Тивериопол петнаесет маченици.
Наум соградил манастир
на изворот на Белото езеро.
Оваа земја го крепела и Марка Кралета.
И сепак, зар не доживеала таа униженија?
Зар можело без тоа до зрелоста?
Сето е предвидено –
ние си одиме,
а земјата останува.

APPELLO-MISSIONE

Senza di voi, Tiro e Sidone,
qui migliaia d'anni si è vissuto
e si continuerà a vivere ancora.
Noi, persone, siamo fatti come l'erba:
viene calpestata, secca, soffoca, muore.
Rimane solo la terra.
Noi, persone, siamo come le formiche:
si schiacciano, s'annientano, e di nuovo s'uniscono in gruppo.
Di qua una volta partì una spedizione per l'India;
l'avrebbe mai previsto qualcuno?
Percorse la via Egnazia Cicerone verso l'esilio
a Tessalonica.
Nelle vicinanze di Drama
il fantasma di Cesare apparve a Bruto
nella sua tenda
alla vigilia della fatale battaglia.
A Tiberiopoli si sacrificarono quindici martiri.
Naum edificò un monastero
alle sorgenti del lago Bianco.
Questa terra ha dato la forza a Marko Krale*.
E tuttavia, non ha lei sperimentato strazi e tormenti?
Si potrebbe giungere, senza di essi, a maturazione?
Tutto è previsto:
noi ce ne andremo,
la terra rimane.

* Marko Krale, *Marco Re* (1335-1395): personaggio storico, per le sue imprese eroiche entrato nella leggenda, assai diffusa nella tradizione e letteratura popolari balcaniche degli Slavi del Sud.

ПО МНОГУ ГОДИНИ

По многу години
пак се најдов во истата улица
во овој град.
Зима е, голомразица.
Смрзнат коловозот,
тротоарите.
Чекор по чекор
по многу години пак се најдов на истата улица.
Сум заборавил дека таа куќа е на аголот.
Сум заборавил колку неугледен бил нејзиниот влез.
Не сум сигурен дали тоа се случуваше на вториот
или на третиот кат.
Само позлатените раскошни месечински полноќи
над истиот овој град
ги паметам уште.
Сега преминувам со дланка
по грапавината на сидот.
Тоа е сè што можам да сторам
по многу години.

DOPO TANTI ANNI

Di nuovo, dopo tanti anni,
mi ritrovo in questa strada
di questa città.
Inverno. Freddo polare.
Ghiacciato è il fondo stradale,
i marciapiedi – ghiacciati.
Un passo dopo l'altro,
dopo tanti anni mi ritrovo nella stessa strada.
Ho dimenticato che quella casa faceva angolo.
Ho dimenticato quanto deformato fosse il suo ingresso.
Non sono certo se quello fosse accaduto al secondo
o al terzo piano.
Solo le splendide, dorate notti lunari
in questa stessa città
ancora ricordo.
Ora col palmo della mano scorro
sulle asperità del muro.
Questo è ciò che posso fare
dopo tanti anni.

ЛАЖНИ ПРОРОЦИ
(По *Евангелието*)

Ќе дојде време на лажни пророци
што божем во мое име
ќе ве збираат по плоштадите,
ќе креваат врева до небеси,
ќе се бунтуваат во градите.
Немојте да им верувате!
Тие мислат само на себеси.
Што дека прогласуваат
дека ве спасуваат!
Бес ги распина внатре
душите да ви ги затре.
Тие варосани гробови!
Не да им станете робови!

FALSI PROFETI
(Dal *Vangelo*)

E verrà il tempo dei falsi profeti
che, fingendo di parlare a mio nome,
vi raduneranno nelle piazze,
alzeranno la voce fino al cielo,
si batteranno il petto come penitenti.
Non date loro credito!
Essi pensano solo a se stessi.
Cosa importa che dicano
di volervi salvare!
Una rabbia dentro li rode
per mandarvi l'anima in rovina.
Sono solo dei sepolcri imbiancati!
Attenti a non diventare loro schiavi!

МРТОВЦИТЕ

Мртовците не се отсутни
тие се населени во нашиот сон.
Ним им е во тој предел поудобно
отколку нам.
Ноќе, кога сме сами, беспомошни,
тие доаѓаат по своето.
Не знаеш
дали е подобро кога ти упатуваат збор
или кога молчат.
Сеедно, тие укажуваат на твоја кривица
што треба да ја плаќаш.
Врзан си од сите страни,
и во бдеењето и во сонот,
и во споменот.
Тешко ти тебе, човече,
што не можеш да се спасиш
ниту од заминатите преку.

I MORTI

Non del tutto scompaiono i morti.
Loro si trasferiscono nei nostri sogni.
In quella dimensione si trovano meglio
rispetto a noi.
Di notte, quando siamo soli, indifesi,
loro arrivano per il compito da svolgere.
Tu non sai
se sia meglio quando ti rivolgono la parola
oppure quando tacciono.
Poco importa, loro ti segnalano la colpa
che devi espiare.
Sei assediato da ogni parte:
durante la veglia e durante il sonno,
come pure nel ricordo.
Brutta storia, caro mio,
perché non hai scampo
neanche dai trapassati tuoi.

БОЛЕН ДОЈЧИН

Кога бев преполн сила
што придојдува како матна речна глава,
кога се сетив вреден за мојот подвиг,
достоеен за слава,
кога ми закрепна гласот за најдлабок збор,
раката за најтежок меч,
ногата за најверен од —
тогаш се сломив.
Паднав како црешово дрво од премногу род.

Една потсмешлива сенка ми ја издемна трагата,
како змија во гробно камарче се вовлече во свеста,
смеата ми ја урочи, ми ја зацрни тагата —
да се обирам подозриво, да думам да шестам.
тогаш се сетив ситен и смешен и долен, —
се стопи снагата,
капнаа раце,
падна мечот,
паднав болен.

Болен лежам до девет години,
што искинав до девет постели.
Не ги чувствувам веќе своите зглобови,
јас сум расфрлан на тврда ледина
на пеколен пладневен присој,
Јас сум раскостен коска от коска,
низ моите коски трева поникнало,
низ таа трева змии се ведат.

DOJCIN MALATO

Al colmo delle mie forze,
irrompenti come lo sbocco irruento d'un fiume,
quando mi sentii già pronto all'impresa,
degnà di gloria,
quando la voce fu pronta per il verbo più profondo,
il braccio per il più grave dei brandi,
e il piede per il passo più fermo,
allora mi sentii sgretolare.
E caddi come un ciliegio per stracarico di frutti.

Un'ombra beffarda ha fatto sparire le mie tracce,
girando e rigirandomi nell'anima come serpe in una tomba,
gettando il malocchio sul mio sorriso, mi ha avvelenato la tristezza,
ed ora con sospetto tutt'intorno io mi volto e mi rivolto.
E mi son visto piccolo e ridicolo e miserabile:
la forza liquefatta,
le braccia marcescenti,
per terra il brando,
nelle braccia son del morbo.

Da nove anni giaccio in questo letto,
nove pagliericci ho consumato.
Non avverto più le mie giunture,
io sono pezzi sparsi su dura terra brulla,
su una terra arsa da infernale calura,
le mie ossa staccate l'una dall'altra,
erba tra le ossa è spuntata,
strisciano serpi tra l'erba.

Јас копнеам гроб темен и студен —
нема крај без мојот подвиг суден.

Непозната жено, единствена на светот,
сестро и мајко моја, ти што си страдала многу,
ти што си сетила мака до вбигорување,
дојди, сестро златно,
збери ги моите мувлосани коски, не грози се,
состави ме,
повиј ме со триста лакти платно,
речи ми тих реч,
исправи ме,
научи ме пак да одам, мајко,
дај ми в рака меч —
да убијам Црна Арапина.

Да умрам.

Oh, come desidero una tomba fredda ed oscura,
la mia fatale impresa darà fine sicura.

Oh donna a me ignota, unica al mondo,
sorella e madre mia, che hai tanto patito,
tu che il dolore hai provato sin nelle più fonde radici,
vieni, dolce sorella,
raccogli queste ossa ammuffite, non avere ribrezzo,
rimettimi in sesto,
avvolgimi in trecento braccia di stoffa,
dimmi mute parole,
rimettimi in piedi,
ancora una volta, madre mia, insegnami a camminare,
armami il braccio col brando
ché io uccida l'Arabo Nero.

E me ne muoia!

* Eroe leggendario della tradizione poetica popolare balcanica.

ТЕШКОТО

О тешкото! Зурли штом диво ќе писнат,
штом тапан ќе грмне со подземен екот —
во градиве зошто жал лута ме стиска
во очиве зошто ми навира река
и зошто ми иде да плачам ко дете,
да превијам раце, да прекријам лик —
та гризам јас усни, стегам срце клето,
да не пушти вик.

О тешкото! Старци излегуват еве,
на чело им мисла, во очи им влага
и првиот чекор по меката трева
е мирен и бавен, со здржана тага.
Но ’рзнува тапан и писок се крева
и молнија светнува во секој глед,
и напред се пушта, се стрелка, се слева
стегнатиот ред.

До старците момци се фаќаат скокум,
не издржа срце — сив сокол во клетка,
не издржа пламен жив потулен в око,
не издржа младост што сака да летне!
Се залула оро! Се заврте земја,
и чиниш — се корне стресениот век,
и околу трпнат ридиштата темни
и враќаат ек.

И божем се врасло кипнатово оро
со исконска сила за земјава наша
и во него шуми на реките зборот,
и во него рика див ветер и страшен

LA DANZA SPOSSANTE*

Oh, danza spossante! Striduli esplodono i pifferi
e prorompe il tamburo con eco di sotterra:
perché un'angoscia violenta il petto mi stritola
e negli occhi perché come un fiume si riversa
e perché da piangere mi viene come un piccolo
e torcere le mani, nascondendomi il viso?
Le labbra mi mordo e il cuore infelice comprimo
ché alto non gridi.

Oh, danza spossante! Ecco che avanzan gli anziani,
hanno sulla fronte i pensieri e umidi gli occhi,
per primi muovono sull'erba tenera i passi,
tranquilli, comprimendo ogni tristezza, lenti.
Poi scoppia di nuovo il tamburo e un grido si leva,
improvviso in ogni sguardo un lampo balena,
e avanti si spinge, già prende forma, s'intreccia
la stretta catena.

Agli anziani saltellando i giovani s'allacciano,
più non resiste il cuore, qual grigio falco in gabbia,
più non resiste, compressa negli occhi, la fiamma,
non resiste la gioventù, che vuole volare!
Ondeggia la catena! Si rivolta la terra
e, sconquassato, sembra capovolgersi il mondo,
e le colline d'intorno tremano nel buio
con cupo rimbombo.

Questa danza ribollente pare radicata
nella nostra terra grazie a forze primordiali,
in lei mormora incessante la voce dei fiumi,
in lei minacciosi urlano venti boreali

и во него шепнат узреани житја
и вечерен мирис се разлива тих,
и земјата дише во пролетна ситост
со запален здив.

И душата, чиниш, на родот мој мачен
во тешково оро се уткала сета —
век по век што трупал сè попуст и мрачен
од крвава болка, од робија клета,
век по век што нижел од корава мисла
за радосна челада, за слободен свет,
од песна — за љубов што гине со пискот
ко жерав во лет.

О тешкото! Кога во молк да те гледам,
на очиве магла ми напаѓа сура,
и одеднаш — в бескрај се растега редот
и ридја се губат в пустелија штура —
и еве кај иде од маглата матна
сè сенка до сенка, сè еден до друг —
во бескрајно оро син оди по татка,
по деда си — внук.

Времињата мрачни се нивното поле,
и нивната свирка — на прангите свекот,
а главите им се наведени доле,
и покроце врват — сè чекор по чекор.
О времиња, што ве в мрак родот мој минал,
кој збор ќе ми најде за вашата стрв?!
кој збор ќе ми најде за ужасот зинат
над пустош и крв?!

in lei sussurrano dorati grani maturi,
l'aria odorosa della sera ovunque si sente,
la terra respira nella ricca primavera
con alito ardente.

E l'anima della mia gente duro-provata
tutta è calata in questa tonda danza spossante:
un secolo all'altro ha legato, buio e dannato,
con atroci sofferenze e servaggio abbrutente;
un secolo all'altro con forte pensiero ha unito
per la gioia dei figli, per un libero mondo,
col canto per l'amore che muore con un grido
come la gru in volo.

Oh, danza che sposi! Quando in silenzio t'osservo,
sugli occhi improvvisa e grave mi cala una nebbia,
allora all'infinito la catena s'allunga
e si perdono i colli nel deserto più cupo;
ma dalla torbida foschia ecco avanzare
innumerevoli ombre che si tengono strette:
nella fila infinita il figlio segue al padre,
al nonno il nipote.

Epoche fosche sono il loro campo d'azione,
unico suono è il rumore delle catene
ed al suolo tengono tutti il capo piegato;
lentamente procedono, un passo dopo l'altro.
Tempi, ahimè!, che al buio la mia gente ha trascorso,
quali parole diranno la vostra ferocia?
Quali le parole per dire l'orrore aperto
su sangue e rovine?

Кој број ќе ми каже на лутите рани,
на пламнати ноќи, на пеплишта пусти,
кој на срце болки ќе изреди збрани,
и на очи солзи, и клетви на усти?
О тешкото! Синџир ти беше на робја,
од калеси моми и невести ред,
со врзани раце во плен што ги погнал
насилникот клет.

О тешкото! Синџир ти беше на робја,
дур не стана народ во листена гора,
сè дури со јадот од векови собран
не поведе бујно, бунтовничко оро!
Се залула танец низ крвје и огон,
и повик се зачу и грмеж во чад —
те разнесе сегде бунтовната нога
по родниот кат.

О тешкото! Сега по нашите села
во слобода првпат штом оро ќе сретам,
зар чудно е — солза да потече врела,
зар чудно е — жалба јас в срце да сетам?!
Од вековно ропство, мој народе, идеш
но носиш ти в срце дар златен и пој.
пченицата твоја триж плодна ќе биде,
и животот твој!

Chi il numero dirà delle piaghe letali,
delle notti nel fuoco, delle terre fumanti?
Chi conterà i tormenti nel cuore serbati
le lacrime a fiumi e le bocche maledicenti?
Oh, danza che sposi! Nel servaggio eri catena,
serie di giovani validi e tenere spose
che, legate le braccia, sospingeva in prigione
l'odiato oppressore.

Oh, danza che sposi! Nel servaggio eri catena,
finché popolo non sorgesti in verde foresta
finché la pena a lungo nei secoli contratta
non divenne la danza possente di protesta!
Ondeggia tra sangue e fuoco la danza-catena
e tra il fumo come il tuono risuona l'allarme,
perché si diffonda in ogni luogo la rivolta
sul suolo natale.

Oh, danza che sposi! Ora nelle nostre contrade,
se libera infine io vedo una danza tonda,
strano vi pare che spuntino lacrime calde,
strana credete nel cuore una fitta profonda?
Tu discendi, o mia gente, da un giogo secolare,
ma enormi ricchezze rechi nel cuore, ed il canto.
Le messi e la tua vita sanno il triplo fruttare
e farne il tuo vanto!

* Titolo originale: Těško-to (aggettivo che significa: pesante, faticoso, spossante; il nome sottinteso, "oro", che ricorre qua e là nel testo, significa: danza tonda).

ТАТКОВИНА

Со замислени меѓи
сум ја означил својата татковина.
Сум поставил белеги на сите нејзини граници
и на сите стратегиски точки:
на тераси над реки, езера и над морскиот брег
кај што сум седел долго со пријатели
во летните вечери,
при чашка црвено вино.
На пазаришта со раскошни бои и опојни мириси
од есенското обилие.
На планински врвови
кога низ проретчени облаци
се открива поглед во далечни предели.
До кај што сум ја пренесол својата љубов,
дотаму е мојата татковина.
А вие, еј!
На што сте смислиле да ја сведете?!

LA MIA PATRIA

Mi sono inventato delle frontiere
per indicare la mia patria.
Ho lasciato delle tracce su tutti i suoi varchi
e su tutti i punti strategici:
sulle terrazze, sui fiumi, sui laghi e sulla riva del mare
dove con gli amici ho trascorso
lunghe serate estive
in compagnia di bicchieri di rosso vino;
sui mercati dai colori stupendi e gli inebrianti profumi
dell'abbondanza autunnale;
sulle cime dei monti
quando tra rarefatte nubi
si apre lo sguardo su lontani orizzonti.
Fin là, dove ho proiettato il mio amore
là ho impresso i confini della mia patria.
E voi, amici miei?
Quali confini avete inventato per lei?

APPENDICE
ПРИЛОГ

I testi che seguono sono la traduzione dei brani tratti dal: *Diario dopo tanti anni*, Skopje 1988. Scrittori stranieri, pp. 118-122; *Violenza*, p. 38; *Malva*, 84; *Nasradín-odža a Venezia*, pp.116-117.

Наредните текстови беа извадени од: *Дневник по многу години*, Скопје 1988. Странски писатели, 118-122; *Насилство*, 38; *Слез*, 84; *Насрадин-оџа во Венеција*, 116-117.

SCRITTORI STRANIERI

Fra i primi, se non addirittura il primo a visitare il nostro Paese [alla fine della seconda guerra, *ndt*], fu Il'jà Erjenbúrg¹. Era giunto passando per l'Albania. Io e Kiro Hadži Vàsilev² fummo incaricati di andare a riceverlo a Ohrid.

A lungo dovemmo sopportare gli scossoni in una “Škoda”, piccola come una tartaruga, a causa delle pessime condizioni delle strade dell'epoca. Giungemmo a Ohrid che era già notte. Ricordo la luna sulla villa di Demostene, ma assolutamente nulla dell'incontro del giorno dopo con l'ospite, come pure del lago, che vedevo per la mia prima volta. Svanita è pure ogni memoria del viaggio di ritorno, mentre delle conversazioni con Erjenbúrg resta solo qualche spezzone. Chi ha deciso di tenere un diario dopo tanti anni, ha solo la possibilità di annotare frammenti, e deve ritenersi anche fortunato, se quelli non sono del tutto casuali.

In quel tempo a Skopje c'erano ogni giorno manifestazioni per ragioni differenti, dalla celebrazione per la vittoria del governo del popolo alle minacce contro i nemici del popolo.

“Anche in Albania è la stessa cosa” osservò Erjenbúrg, “grida, applausi, slogan. Mi stupisce solo da dove e perché tanta allegria!”.

La nostra esperienza non ci permise allora di sospettare neanche lontanamente che sotto quelle parole si nascondessero delle frecce avvelenate.

Quando andammo in visita al Museo, Nikola Martínovski³, rivolto all'ospite, disse: “Qui noi non vediamo l'ora di

ospitare una mostra dall'Unione Sovietica, per renderci anche noi conto di come si debba dipingere”.

“Perché vi lamentate così tanto, dal momento che la vostra pittura è migliore della nostra?” fece in risposta Erjenbúrg.

Kiro Kiàmilov⁴ fece di tutto per dimostrargli quando e come si erano incontrati in Spagna. Gli ricordò anche Pablo Neruda. Persino che avevano fatto una foto di gruppo, in cui figurava pure un cane che avevano messo al centro, davanti a tutti.

“Del cane mi ricordo bene, ma di Lei non ho proprio memoria” disse a mo' di scusa Erjenbúrg.

Mi è accaduto in seguito di incontrare Erjenbúrg ancora due volte, la prima in Polonia nell'autunno del 1947. Era più che evidente che lui rappresentava il centro dell'attenzione tra tutti gli scrittori della delegazione sovietica. La seconda volta fu al Convegno Mondiale per la Pace a Mosca, nel 1962. Nella sede dell'Unione degli Scrittori Sovietici si svolgeva la riunione di una sezione speciale. Erjenbúrg, per quanto si sforzasse di apparire agile e vitale, era ormai evidentemente invecchiato, rimpicciolito e ridotto come un pesce secco. Quando lo vidi, mi passò per la testa l'idea maliziosa che non esiste al mondo cinico maggiore della stessa vita.

Sjerghièj Borodín⁵ si trattenne a Skopje un paio di giorni. A quel tempo viveva lontano dai grandi centri, nella regione asiatica del Pamír, ai confini con la Cina. Per il suo romanzo “Demetrio del Don [Dmitrij Donskój]” aveva ricevuto nel 1942 il “Premio Stalin”.

Ricordo che mi chiese che cosa pensassi dei rapporti tra le nazionalità; non vi erano dei conflitti?

Io cominciai a spiegargli in piena convinzione e con grande fervore che da noi il problema dei nazionalismi era stato risolto una volta per sempre, che finalmente eravamo tutti uguali e che era giunto il tempo della fratellanza e dell'unità.

Lui abbozzò un sorriso e mi fece:

“Simili questioni non si risolvono mai fino in fondo. Quando pensi che tutto è a posto, ecco spuntare un nuovo problema. Io vivo nella regione del Pamír e conosco bene questa materia”.

Questo monito mi ha fatto ricordare non poche volte, e fino al giorno d'oggi, Sjerghèj Borodín.

Paul Éluard⁶ lo aspettammo per tre giorni a Ghevghelija, che all'epoca era poco più di un paesino. Lì avevamo una macchina a disposizione e, nell'attesa, andavamo a Dojran a fare il bagno nel lago. Questa esperienza mi ispirò il ciclo di poesie intitolato “Dojran”, pubblicato nella raccolta “La terra e l'amore”, nel 1948.

Finalmente il terzo giorno giunse l'ordine di recarci alla frontiera di Bogoróditsa, siccome era stato interrotto il traffico regolare con la Grecia. Il territorio era controllato dai partigiani. Éluard arrivò in macchina, accompagnato da una giovane donna. Noi, per così dire, lo prelevammo da lei e partimmo subito alla volta di Skopje. Ci fermammo per il pranzo a Demir Kapija, nella villa di Re Alessandro, immersa in un grande vigneto. Le colline presso Negótino erano

allora deserte e calve, come in un paesaggio africano. Verso sera, giusto al tramonto, giungemmo a Veles e ci fermammo per una breve sosta nei pressi del vecchio dazio. Tutte le finestre del lato opposto riflettevano splendidamente il sole al tramonto. Davanti a quello spettacolo, Éluard esclamò:

“Se non fossi nato a Parigi, io vorrei vivere da queste parti”. Io, invece, con un amaro sorriso, ripensai alle notti afose, quando mi avevano quasi mangiato vivo gli insetti in quella città.

A Skopje Éluard veniva accompagnato generalmente da Jovan Bóškovski⁷. Nel quartiere *Tópana* assistettero casualmente al ballo di un mendicante. Il ballerino, che faceva finta di essere storpio di entrambe le gambe, allungò la mano, chiedendo l'elemosina. Raggiunto l'obiettivo, avendo toccato il buon cuore dei presenti, cominciò a muovere piano i fianchi per poi scattare in piedi sulle due gambe ed iniziare una danza strana, ma piena di fascino. Éluard restò talmente impressionato che, disse, ne avrebbe fatto oggetto di una sua poesia.

All'Associazione degli Scrittori Éluard ci presentò in un filmato la sua poesia sulla libertà. Una voce maschile, robusta e gradevole, recitava i versi, che erano accompagnati da immagini intonate. Per la prima volta ci accadeva di assistere ad un testo con illustrazioni.

Quando nel 1957 mi trovavo a Parigi, un giorno volli andare a visitare il cimitero Père Lachaise. Girovagando all'interno, qua e là, m'imbattei in un settore di tombe senza croci, tra le quali vidi quella di Paul Éluard. Abbozzai, lí per lí, un breve testo che molto dopo pubblicai nella raccolta “Messaggi”. [segue il testo]:

Sulla tomba di Paul Éluard

*Nessuno ha seminato sulla tomba queste violette,
vi sono spuntate da sole.*

*Nessuno ha inciso questa semplice scritta,
da sola sulla pietra si è impressa.*

*Da qualche parte nell'aria ora giunge
un roco mormorio di struggenti parole.*

Piú in là vennero a Skopje Louis Aragon⁸ e sua moglie Elsa Triolet⁹. Giusto in quel periodo i nostri giovani erano impegnati al prosciugamento delle paludi di Monospítovo [frazione del Comune di Bosílovo, circondario di Strúmitsa]. Neanche ad averla programmata, la visita avveniva giusto in un momento ideale, perché l'importante ospite si rendesse conto della vivacità con cui si realizzava da noi la ricostruzione. Senza por tempo in mezzo, gli ospiti furono sistemati nella su menzionata “Škoda” e li indirizzarono a Strúmitsa e Monospítovo, in compagnia di Vlado Màlevski. Quando rientrarono, Aragon, mingherlino com'era, sembrava sfinito e quasi sul punto di piangere.

Aragon parlava correntemente il russo. Espresse piú di una riserva sul realismo socialista e sulla relativa produzione letteraria sovietica. Mi chiese quali poeti sovietici conoscessi. E piú precisamente: “Ha letto qualcosa di Ljeoníd Martýnov?”¹⁰.

Compresi allora che, a suo parere, c'erano poeti migliori tra coloro ai quali non si consentiva visibilità. Questa conversazione fu il motivo, per il quale, piú tardi, volli tradurre una poesia di Martýnov che, peraltro, ebbi modo d'incontrare poi di persona.

Elsa Triolet fece omaggio del suo libro su Majakovskij a Tale. Libro, che lessi anch'io con interesse, incuriosito, perché sapevo che l'autrice, sorella di Lili Brik, conosceva bene Majakovskij.

Un giorno, dall'Associazione degli Scrittori mi giunse la richiesta di recarmi al bar del vecchio albergo "Makedonija", dove, nel corso di un suo viaggio, aveva fatto una breve tappa Jean Paul Sartre¹¹ e desiderava incontrare qualche scrittore macedone. Insieme con lui c'era anche Simone de Beauvoir¹². Erano seduti in un comodo angolo vicino ad un tavolo. Al mio arrivo, c'erano già due-tre dei nostri. Faceva da interprete Mira Jovànovska. Si trattò di una conversazione del tutto informale. Quello che mi restò impresso fu la spontaneità e l'estrema semplicità di Sartre. Ne fui probabilmente sorpreso, dal momento che della sua letteratura e filosofia avevo l'idea, giusto quanto necessaria per sottostare a pregiudizi.

Nel 1957 a Parigi ebbi la possibilità di seguire la rivista "Les temps modernes". A proposito dei fatti d'Ungheria, Sartre usò parole grosse per i metodi della politica sovietica. E questo maggiormente mi stupì quando, nel 1962, vidi anche lui nella sessione del gruppo degli scrittori al Convegno Mondiale per la Pace a Mosca. Così piccolo qual era, mi sembrò che non si sentisse a proprio agio in quel luogo. Allora si consolidò in me l'idea (cattiva?) che mi si presenta anche nei confronti di altri scrittori di un certo tipo, e cioè che anche per lui la cosa più importante era la visibilità. Peccato!

NOTE

¹ Il'jà Grigor'evič Erjenbúrg (1891-1967): giornalista, scrittore e poeta sovietico, corrispondente dalla Spagna per il quotidiano sovietico "Izvjéstija [Notizie]" durante la guerra civile (1936-1939).

² Kiro Hadži Vássilev (1921-2000): pubblicitista e politico macedone.

³ Nikola Martínovski (1903-1973), antesignano della pittura macedone contemporanea.

⁴ Kiril Kiàmilov Panov (1898-1976): combattente nelle Brigate Internazionali in Spagna, dove incontra, tra gli altri, Il'jà Erjenbúrg. Studioso di folclore.

⁵ Sjerghièj Pjetróvič Borodín (1902-1974): scrittore sovietico, autore di romanzi storici.

⁶ Paul Éluard (1895-1952): poeta francese, tra i maggiori rappresentanti del surrealismo.

⁷ Jovan Bóškovski (1920-1968): scrittore e sceneggiatore macedone.

⁸ Louis Aragon (1897-1982): scrittore e poeta francese, tra i fondatori del surrealismo. Comunista attivo, ligio fino alla morte.

⁹ Elsa Triolet (1896-1970): scrittrice russo-francese, traduttrice, prima donna onorata in Francia con il premio "Goncourt", moglie di Louis Aragon, sorella di Lili Brik (amante di Majakovskij).

¹⁰ Ljeoníd Nikolàjevič Martýnov (1905-1980): giornalista sovietico, poeta e traduttore di poesia.

¹¹ Jean Paul Sartre (1905-1980): scrittore, drammaturgo, critico letterario e filosofo francese; tra i maggiori rappresentanti dell'esistenzialismo; compagno di vita di Simone de Beauvoir.

¹² Simone de Beauvoir (1908-1986): scrittrice, saggista, filosofa francese; *madre* del femminismo; instancabile viaggiatrice e osservatrice dei fenomeni sociali e culturali, anche insieme al suo compagno di vita, Jean Paul Sartre.

VIOLENZA

Si dice che i Turchi abbiano commesso cose terribili. Effettivamente, assai dura è stata la schiavitù ottomana. Non v'è alcun dubbio.

Ma io sono testimone oculare di una violenza praticata su due ragazzi turchi.

Ibraim e Alija frequentavano con me la scuola elementare [scuola media compresa, *ndt*]. Durante le lezioni avevano il capo coperto dal fez, come richiedeva la loro religione; usanza normalmente accettata.

Ci trovammo di nuovo insieme all'inizio dell'anno scolastico del ginnasio-liceo. Io, essendo il più piccolo, scelsi il primo banco, loro due il secondo, proprio dietro di me. Intanto facevamo un gran chiasso, nell'ansiosa attesa della nuova situazione.

Giunse, infine, il coordinatore di classe, un uomo grande e grosso, con il registro sotto il braccio destro. Ci fu un silenzio di tomba. Senza rivolgerci alcun saluto, si diresse alla cattedra, posò il registro e si sedette.

All'improvviso alzò le ciglia e corrugò la fronte. E accadde una cosa odiosissima. Si alzò di scatto e si lanciò contro di me, quasi fosse una serpe schizzata da tenebrosi nubi. Rimasi di sasso per lo spavento.

Lui però mi passò accanto e andò al secondo banco, dov'erano Ibraim ed Alija. Afferrò i fez dalla loro testa e li sbatté per terra, calpestandoli ripetutamente e pronunciando terribili minacce.

I due ragazzi raccolsero i propri fez e, ripulitili alla meglio, scapparono via.

Il giorno dopo si fece vivo soltanto Ibraim che andò a sedersi al suo posto, a capo scoperto. Suo padre, Redžép-agá, aveva evidentemente deciso di piegarsi all'irremovibile prepotenza. Per Alija, invece, l'anno scolastico era ormai giunto alla fine.

MALVA

Dopo il soggiorno di un mese in India, mi sentivo un tantino strano, come se fossi finito in un mondo totalmente diverso dal nostro. Gli alberi, diversi dai nostri. I fiori, non sono come i nostri. Gli uccelli cantano in modo diverso dai nostri. Persino i buoi e le mucche hanno corna differenti. E se trovi qualcosa di uguale, anche lì scopri non so che di diverso.

Al ritorno facemmo tappa in Iraq. Fummo a Baghdad, visitammo le rovine di Babilonia, ci spingemmo a nord verso Mossul, verso l'antica Ninive. All'improvviso, mentre ci aggiravamo tra quelle antiche rovine, quali non furono la sorpresa e la grande emozione: in uno spiazzo, in mezzo alle tante erbe, intravidi la malva. Lei si espande non alta sul terreno, emette dei fiorellini teneri di color viola che poi divengono piccole pagnottine rotonde. Ricordo che noi bambini a Prilep le raccoglievamo nei prati e le mangiavamo*.

Quanta, quanta gioia! L'anima mia si era finalmente placata. Avevo la chiara sensazione di trovarmi nel mio ambiente. Qui, da qualche parte, anche se non nelle vicinanze, doveva trovarsi il mio paese natale.

*Davvero "Quanta, quanta gioia!" mi viene spontaneo esclamare insieme con l'Autore il cui appagante ricordo richiama alla mia memoria gli anni dell'infanzia e le medesime ricerche delle "pagnottine (*pagnutteddhe*)" della malva che cresceva tra le erbe nella "Piazzetta

Antonio Gramsci" davanti alla mia casa paterna, a Taviano. Per l'occasione, ho voluto verificare il mio ricordo, con un paio di miei coetanei, i quali, confermandolo, hanno appreso la notizia con grande meraviglia e gradimento, avendo scoperto... quanto è davvero piccolo questo nostro mondo! Inoltre, mi è caro ricordare quanto affermavo, a proposito della traduzione, nel giugno 1990 a Gallipoli, ringraziando per l'assegnazione di una targa d'argento per la poesia: "... in quei Paesi la gente è proprio come la nostra gente, semplice, operosa, innamorata del sole e della vita e, quindi, ha senso tentare di metterle in contatto l'una con l'altra. Di qua il significato delle mie traduzioni, dall'italiano e in italiano: se non scopriremo geni gli uni negli altri, sarà almeno possibile scoprirci, e da tempi antichissimi, vicini, amici e, forse, anche fratelli!".

NASRADÍN-ODŽA A VENEZIA

Una nota di folklore (ma anche una goccia di poesia nella vita).

La delegazione delle Accademie Jugoslave in visita in Italia, si trovò a soggiornare per un paio di giorni anche a Venezia. Ci avevano sistemati in un bell'albergo proprio vicino alla piazza e alla chiesa di San Marco.

Era una mattina di domenica, il compianto Vélíbor Glígorić¹, io e Brànislav Ghiúrghev² uscimmo a fare quattro passi. Una splendida mattina soleggiata. Qualche frettoloso passante sulla piazza, tappezzata da stormi di variopinti colombi. Alcuni di questi zampettavano sulla piazza, altri si alzavano in volo, altri ancora si elevavano nell'azzurro, generando con le ali un lieve ed armonico rumore. E nell'aria, incontro al sole, parevano incrociarsi tanti arcobaleni mobili e inattesi.

Ghiúrghev indossava un cappotto nuovo. Vélíbor gli fece:

«Fai attenzione, Branko, che non ti mettano le spalline sul cappotto!».

«Lo sai che mi hai fatto ricordare l'episodio di Nasradín-odža³?» rispose Ghiúrghev che, in quanto turcologo, trovò interessante il tema. «Un giorno Nasradín era disteso supino in un prato. Non lontano pascolava una mucca e in alto nel cielo volteggiava una cornacchia. “Eh, Allah, Allah! Non hai fatto le cose giuste! Quell'insignificante cornacchia ha la possibilità di volare, mentre a questa mucca, che per l'uomo è di grande utilità, non è consentito!”. Ma, dopo aver pronunciato le ultime parole, avvertì qualcosa

di umido che sulla fronte gli aveva lasciato la cornacchia. “Ma, certo, Allah” esclamò Nasradín, “tu sei il piú grande e il piú saggio. Che cosa, infatti, sarebbe stato di me, se questa cacca l'avesse mollata la mucca?”.

Giusto in quel momento, mentre giravamo intorno alla chiesa, dall'alto piombò qualcosa e sulla spalla destra del cappotto nuovo restò un'ampia macchia umida. Ghiúrghev restò sgradevolmente sorpreso, cominciò ad agitarsi e tirar fuori il fazzoletto.

«No, no, caro signore!» intervenne un tale che nel frattempo ci si era avvicinato, «Questo va fatto solo con l'acqua minerale. Venga con me!».

Entrarono in un bar sul lato opposto della piazza e dopo poco ne uscirono sorridenti e soddisfatti. Nel congedarsi, il gentile veneziano disse a Ghiúrghev:

«Si ritenga fortunato che non proveniva da una mucca!».

Vélíbor ed io scoppiammo a ridere, grandemente stupiti:

«Come si spiega un fatto simile?!?».

Allora Branko prese a spiegarci, in tutta tranquillità:

«Ma perché ridete? Non v'è nulla di strano in tutto questo. Non conoscete i rapporti storici dei veneziani con la Turchia? Pensate solo a Galata, la colonia che aveva Venezia proprio nel cuore di Istanbul. I commercianti veneziani avevano là sentito le tante storielle su Nasradín-odža e poi le hanno fatte conoscere anche qua».

E cosí, a conclusione della nostra passeggiatina, apprendemmo anche un'interessante e utile lezione.

NOTE

¹ L'originale turco *hoca* (trascritto in macedone: оца - odža) significa maestro, studioso della religione musulmana, guida spirituale. Il titolo si aggiunge al nome: Nasradín-odža. Personaggio della tradizione popolare turca e dei Paesi parlanti questa lingua o di influenza culturale turca (come i Balcani), vissuto nel XIII secolo, menzionato in storielle spiritose e divertenti aneddoti.

² Velibor Gligoric (1899-1977): critico letterario, storico serbo; membro dell'Accademia delle Arti e delle Scienze della Serbia e di quella della Macedonia. anche dell'Accademia Macedone.

³ Branislav Ghiúrghev (1908-1993): filosofo, politico, storico, turcologo; presidente dell'Accademia delle Arti e delle Scienze di Bosnia ed Erzegovina.

Indico qui le raccolte poetiche di Blaže Kóneski, utilizzate per quest'antologia:

- 1) *Appunti*, Makedonska kniga, Skopje 1974;
- 2) *Poesie vecchie e nuove*, Stremež, Prilep 1979;
- 3) *Luoghi e momenti*, Mislа, Skopje 1981;
- 4) *Appello-Missione*, Kultura, Skopje 1987;
- 5) *Diario dopo tanti anni*, Makedonska kniga, Skopje 1988;
- 6) *Sismografo*, Mislа, Skopje 1989.

Овде ги наведувам делата на Блаже Конески кои ги користев во работата:

- 1) *Записи*, Македонска книга, Скопје 1974
- 2) *Стари и нови песни*, Стремеж, Прилеп 1979;
- 3) *Места и мигови*, Мисла, Скопје 1981;
- 4) *Послание*, Култура, Скопје 1987;
- 5) *Дневник по многу години*, Македонска Книга 1988;
- 6) *Сеизмограф*, Мисла, Скопје 1989.

INDICE СОДРЖИНА

Augusto Fonseca		
<i>A mo' d'introduzione, un invito alla poesia di Blaze Koneski</i>		7
Аугусто Фонсека		
<i>Како предговор, покана за поезијата на Блаже Конески</i>		9
Аспекти	<i>Quadretto</i>	34 - 35
Минаре	<i>Il minareto</i>	36 - 37
Ракопис	<i>Il manoscritto</i>	38 - 39
Ангелот на света софија	<i>L'angelo di Santa Sofia</i>	40 - 41
Пубертет	<i>Pubertà</i>	42 - 45
Бор	<i>Il pino</i>	46 - 47
Рамнина	<i>La pianura</i>	48 - 49
Љубов	<i>Amore</i>	50 - 51
Студ	<i>Il freddo</i>	52 - 53
Суша	<i>Siccità</i>	54 - 55
Порака на љубимите	<i>Supplica di persone a me care</i>	56 - 57
Превалец	<i>Il valico</i>	58 - 59
Гугучка	<i>La colomba</i>	60 - 61
Зимен ден	<i>Un giorno d'inverno</i>	62 - 63
Чудо	<i>Il miracolo</i>	64 - 65
Колумбо	<i>Colombo</i>	66 - 67
Премајка	<i>La progenitrice</i>	68 - 69
Мајка	<i>La madre</i>	70 - 71
Есенско утро	<i>Mattino d'autunno</i>	72 - 73
Песот	<i>Il cane</i>	74 - 75
Пословица	<i>Proverbio</i>	76 - 77
Мојата песна	<i>La mia poesia</i>	78 - 79
Тајна	<i>Segreto</i>	80 - 81
Ars poetica	<i>Ars poetica</i>	82 - 83
На една певица	<i>Ad una cantante</i>	84 - 85

Убавите жени	<i>Le donne belle</i>	86 - 87
Планина	<i>La montagna</i>	88 - 89
Волк	<i>Il lupo</i>	90 - 91
Елен самак	<i>Il cervo solitario</i>	92 - 93
Вљубени девојки	<i>Ragazze innamorate</i>	94 - 95
Јаgotки	<i>Fragole</i>	96 - 97
Ружа	<i>La rosa</i>	98 - 99
Похвала	<i>Lode e ringraziamento al Signore</i>	100 - 101
Песна над песните	<i>Cantico dei cantici</i>	104 - 105
Приврзаност	<i>Fedeltà</i>	106 - 107
Порака	<i>Messaggio (d'amore)</i>	108 - 109
Ревматизам	<i>Reumatismo</i>	110 - 111
Успивање на болно дете	<i>Ninna nanna per un bimbo malato</i>	112 - 113
Мак	<i>Il papavero</i>	114 - 115
Стебло	<i>Il tronco</i>	116 - 117
Одмазда	<i>La vendetta</i>	118 - 119
Скопје	<i>Skopje</i>	120 - 121
Учители	<i>I miei maestri</i>	122 - 123
Послание	<i>Messaggio-missione</i>	124 - 126
По многу години	<i>Dopo tanti anni</i>	126 - 127
Лажни пророци	<i>Falsi profeti</i>	128 - 129
Мртовците	<i>I morti</i>	130 - 131
Болен дојчин	<i>Dojčin malato</i>	132 - 133
Тешкото	<i>Teškoto</i>	136 - 139
Татковина	<i>La mia patria</i>	146 - 147
<i>Appendice</i>	<i>Прилог</i>	149

Finito di stampare nel mese di dicembre 2021
presso ISG Panico - Soletto (Lecce)
per conto di Edizioni Esperidi
Monteroni di Lecce (Lecce)